

Альона Ярмак
аспірантка юридичного відділу,
Європейський університетський інститут,
Флоренція, Італія
<https://orcid.org/0000-0002-3733-2864>
e-mail: alena.yarmak@eui.eu

Максим Попов
Партнер,
Адвокатське об'єднання «МЕНТОРС»,
Київ, Україна
e-mail: mp@mentors.ua

УДК: 347.77

<https://doi.org/10.69724/2786-8834-2026-8-1-52-88>

НАВЧАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АВТОРСЬКЕ ПРАВО: ДЕ ПРОВЕСТИ МЕЖУ?

Анотація

Статтю присвячено аналізу навчання штучного інтелекту (ШІ) у контексті авторського права та його порівняння з навчанням людини. Автори наголошують, що порівняння між навчанням ШІ та людини має здійснюватися критично, з урахуванням особливостей обох процесів. Не кожне використання творів у навчанні ШІ становить автоматичне порушення авторських прав, однак здатність ШІ до масштабного запам'ятовування й відтворення охоронюваних творів потребує чіткого розмежування між допустимими й недопустимими формами використання. У статті запропоновано класифікацію таких форм, як: “негативне навчання”, “підсвідоме запам'ятовування” та “повне відтворення”, і вказано на правову значущість кожної з них. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу регуляторних підходів США та ЄС, які спираються на домінуючі теорії ІВ: утилітарну теорію та теорію суспільного добробуту в США проти теорії особистості в ЄС. Такий аналіз дозволяє краще зрозуміти причини розбіжностей у підходах до регулювання ШІ в різних правових системах. Україна, враховуючи свою правову традицію, що тяжіє до континентальної моделі, має логічно продовжити курс на гармонізацію із правом ЄС. Автори також доводять, що немає потреби в розробці нових теорій інтелектуальної власності, адже вони залишаються ефективними за умови їх комплементарного застосування: на ранньому етапі розвитку ШІ перевага має надаватись теорії суспільного добробуту, натомість після комерціалізації моделей ШІ – теорії особистості з належною ком-

пенсацією творцям. Обґрунтовується також доцільність запровадження моделі output-based remuneration, яка може врівноважити інтереси авторів і розробників ШІ.

Ключові слова: штучний інтелект, авторське право, машинне навчання, тренування ШІ, вільне використання творів, доктрина fair use, теорії права інтелектуальної власності.

План

I. Вступ

II. (Не)умисне запам'ятовування: між інноваціями та авторським правом

A. Навчання людини й машини: спільні риси та відмінності

B. Баланс між інноваціями та охороною авторського права у добу ШІ

III. Від витоків теорій інтелектуальної власності до викликів штучного інтелекту

A. Домінування протилежних теорій інтелектуальної власності в ЄС та США

B. Формування підходів до охорони авторського права в Україні

C. Вплив догм інтелектуальної власності на майбутнє навчання ШІ

IV. Висновки

I. Вступ

Постановка проблеми. Творці з ЄС, США та України розпочали справжнє протистояння проти “хтивих” великих компаній розробників ШІ через використання їхніх творів без належної атрибуції та винагороди (див. *Фігура 1*). Harvard Law Review з посиланням на джерела описує, що нову технологію називають “нічим іншим, як машиною плагіату”, створеною “жадібними й безпринципними компаніями, які прагнуть витіснити людський таланти з індустрії мистецтва”.¹ В українських ЗМІ схожі наративи простежуються у справі з видавництвом «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА» через обкладинку книги «Жінка зі сну. “Антологія англійських готичних оповідань”», яку згенерував ШІ (див. *Фігура 2*). Користувачі соціальних мереж активно відстоювали інтереси ілюстраторів, які через згенеровані у декілька кліків обкладинки недоотримують винагороду.² Проте за емоційними твердженнями постають важливі юридичні питання, а саме: яким чином авторське право має відповідати на виклики, поставлені новою технологією – ШІ, особливо в частині навчання ШІ на об'єктах, що охороняються авторським правом.

¹ Recovering Personality in Copyright.s Originality Inquiry. Harvard Law Review, 11 February 2025. <https://harvardlawreview.org/?p=17018>. (дата звернення: 26.01.2025).

² Див.: 1) Ярова Майя. Уанет лютує через обкладинку книги «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Її створив ШІ. (Scroll Media, 23 January 2025). <https://scroll.media/2025/01/23/skandal-ai-a-ba-ba-ga-la-ma-ga/> (дата звернення: 26.06.2025). 2) «А-ба-ба-га-ла-ма-га» зробила обкладинку за допомогою ШІ. Далі були дискусії, звинувачення та промокоди. The Village Україна, 29.01.2025. <https://www.village.com.ua/village/culture/culture-situation/359337-laquo-em-a-ba-ba-ga-la-ma-ga-em-raquo-zrobila-obkladinku-za-dopomogoyu-shi-dali-buli-diskusiyi-zvinuvachennya-ta-promokodi>. (дата звернення: 26.06.2025.)

Фігура 1. Акція протесту Творців у США³

Фігура 2. Згенерована ШІ обкладинка “Жінка зі сну”.⁴

Загальний огляд підходів до її дослідження або вирішення. Навчання ШІ розділило наукову спільноту на два табори: тих, хто підтримує ліцензування об'єктів авторського права для цілей навчання ШІ (Martin Senftleben,⁵ Eleonora Rosati,⁶ Séverine Dusollier⁷ та інші), і тих, хто стверджує, що навчання ШІ має бути дозволене на підставі доктрини добросовісного використання (“fair use”) або інших винятків з авторського права (Edward Lee,⁸ Mark Lemley, Bryan Casey,⁹ Сергій Глотов¹⁰ та інші науковці). Водночас важливо звернути на технологічну складову навчання ШІ та доказову базу, щоб відповісти на запитання, чи становить запам'ятовування ШІ об'єктів авторського права реальну загрозу для авторів. З технологічної та юридичної

³ Column: your boss wants ai to replace you. The Writers. Strike shows how to fight back. Los Angeles Times, 11 May 2023. <https://www.latimes.com/business/technology/story/2023-05-11/column-the-writers-strike-is-only-the-beginning-a-rebellion-against-ai-is-underway>. (дата звернення: 26.06.2025).

⁴ Жінка зі сну. Антологія англійських готичних оповідань. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. 2025. https://store.ababahalamaha.com.ua/zhinka-zi-snu?srsId=AfmBOorJO-q_SsTggVUSOPf7heWhkDk3KtSHCOYJYSW4k_Ui_Nb2rB4N. (дата звернення: 26.06.2025).

⁵ Senftleben M., Removing Copyright Obstacles to AI Training While Ensuring Author Remuneration. 2025. 100 Chi.-Kent L. Rev. 7 1. <https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cklawreview/vol100/iss1/5/> (дата звернення: 13.10.2025).

⁶ Rosati E. Copyright Exceptions and Fair Use Defences for AI Training Done for “Research” and “Learning,” or the Inescapable Licensing Horizon. *European Journal of Risk Regulation*. 2025. № 16 (1) DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2025.10035> (дата звернення: 10.10.2025).

⁷ Dusollier S. and others, Copyright and Generative AI: Opinion. *JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*. 2025. № 16 (1). <https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/424>. (дата звернення: 16.10.2025).

⁸ Lee E. Fair Use and the Origin of AI Training. *Social Science Research Network*. 1 February 2025. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5253011> (дата звернення: 07.10.2025).

⁹ Lemley M. A., & Casey B. Fair learning. SSRN. 2020. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3528447> (дата звернення: 07.10.2025).

¹⁰ Глотов С. Авторське право v. штучний інтелект. Чи є машинне навчання використанням. *Цивілістична платформа*. 2025. № 1 (4). С. 72–89. <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-72-89> (дата звернення 02.10.2025).

точки зору, автори A. Feder Cooper, Aaron Gokaslan, Ahmed Ahmed, Amy B. Cyphert, Christopher De Sa, Mark A. Lemley, Daniel E. Ho та Percy Liang¹¹ проливають світло на поляризовані позиції щодо того, якою мірою великі мовні моделі (LLMs) запам'ятовують та відтворюють об'єкти, захищені авторським правом, що може відігравати важливу доказову роль у поточних судових спорах.

Метою даної статті є порівняльний аналіз юрисдикцій ЄС, США та України для пошуку збалансованого підходу регулювання ШІ в контексті авторського права. **Методологія дослідження ґрунтується** на доктринальному методі, що передбачає аналіз нормативних приписів, судової практики та правової доктрини у сфері авторського права, у поєднанні з порівняльно-правовим та історико-правовим методами. Порівняння ЄС, США та України здійснюється на основі аналізу судової практики, яка стосувалася технологічного розвитку та правової кваліфікації дій під час навчання ШІ (копіювання/тимчасове відтворення/збереження), а також аналізу умов застосування винятків і обмежень авторського права (зокрема *fair use* у США, ТДМ-винятків у ЄС, а також підстави вільного використання творів в Україні). Історико-правовий аналіз пояснює вплив еволюції теорій інтелектуальної власності на сучасні регуляторні підходи ШІ.

Дана стаття складається з двох розділів. У першому розділі автори аналізують технічну складову навчання ШІ та аргументи науковців, які прирівнюють ШІ до навчання людини. Автори здійснюють критичний аналіз зазначеної позиції, розкриваючи аргументи як на її підтримку, так і проти неї, з метою забезпечення доктринально обґрунтованого тлумачення законодавства про авторське право. У другому розділі аналізуються домінуючі теорії інтелектуальної власності (далі "ІВ") у ЄС, США та Україні. Порівняльна характеристика теорій демонструє, яка з країн історично надавала перевагу публічному інтересу в розвитку технологій, а яка — захисту індивідуальних інтересів творців. Автори статті перевіряють вплив теорій ІВ на баланс інтересів та стимулів головних учасників розвитку генеративного ШІ (розробників ШІ, суспільства та творців/авторів). На основі порівняльного аналізу — автори пропонують шлях врегулювання навчання ШІ, який доцільно обрати українському законодавцю.

Головні питання даного дослідження — Як технологічний аспект навчання ШІ має аналізуватися через призму авторського права? Яким чином теорії права ІВ можуть спрямовувати майбутній розвиток ШІ? Загалом, чи мають застарілі догми впливати на розвиток ШІ? Відповіді на ці запитання створюють підґрунтя для подальшого аналізу практичних сценаріїв регулювання ШІ авторським правом. Науковцями на національному рівні не приділено достатньої уваги питанням історичного розвитку доктрини ІВ та її потенційного впливу на вирішення викликів, які стосуються навчання ШІ.

II. (Не)умисне запам'ятовування: між інноваціями та авторським правом

У даному розділі аналізується процес запам'ятовування об'єктів авторського права в процесі навчання ШІ шляхом виокремлення нових категорій неумисного запам'ятовування, підсвідомого запам'ятовування ("subconscious memorization"), "повного

¹¹ Cooper A. F. and others, Extracting Memorized Pieces of (Copyrighted) Books from Open-Weight Language Models. arXiv, 17 September 2025. <http://arxiv.org/abs/2505.12546>. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2505.12546> (дата звернення: 02.10.2025).

відтворення” та їх порівняння з когнітивними процесами навчання людини. Метою аналізу є подолання спрощеного уявлення про навчання ШІ як суто механічне відтворення “патернів” та формування більш коректної правової оцінки з урахуванням технічних характеристик різних моделей ШІ. Особлива увага приділяється тому, що різна технологічна архітектура та параметри моделей по-різному впливають на тривалість збереження інформації у вагах моделі й на можливість її відтворення. Це підтверджується як технічними дослідженнями, так і судовою практикою, яка демонструє відмітні підходи до оцінки феномена запам’ятовування. На цій основі розділ обґрунтовує гіпотезу, що вибір між ліцензуванням і застосуванням винятків з авторського права (зокрема *fair use*) не може бути універсальним, а має залежати від конкретних технічних властивостей ШІ та ризиків порушення авторських прав у кожній юрисдикції.

Підрозділ (А) аналізує, як опоненти та прихильники ШІ по-різному концептуалізують процес навчання ШІ. Підрозділ (В) досліджує підходи авторського права в ЄС, США та Україні щодо порушення авторських прав у контексті розвитку нових технологій.

А. Навчання людини й машини: спільні риси та відмінності

Науковці проводять аналогії між людиною та ШІ, оскільки пам’ять обох має певні спільні риси, зокрема обробка, зберігання та відтворення різних типів інформації. Такі процеси, як навчання та читання, належать до найбільш обговорюваних у порівняльному аналізі ШІ та людини. Українські дослідники визначають інтелект людини як функцію “свідомості людини, яка представлена системою алгоритмів, забезпечує самонавчання відповідно до наявної інформації,” тоді як штучний інтелект – це функція “штучної свідомості, яка представлена створеною та контрольованою нею системою алгоритмів.”¹² Як і в людському навчанні, для навчання ШІ необхідне залучення різних джерел інформації та баз даних, включаючи об’єкти авторського права. Так, Антон Тарасюк визначає навчання ШІ як “використання об’єктів авторського права з метою зміни характеристик та можливостей системи (бази даних, що виражені у вагах нейронів, зсувах тощо та програмного коду) задля покращення можливості роботи системи з об’єктами такого типу, зокрема, з метою розпізнавання чи генерування подібних об’єктів.”¹³ Водночас постає фундаментальне питання: чи має навчання ШІ здійснюватися безоплатно в межах винятків з авторського права, чи ж воно має здійснюватися через ліцензування?

Прихильники підходу безкоштовного навчання ШІ наводять низку аргументів. По-перше, навчання *per se* не становить порушення авторського права, оскільки не спрямоване на відтворення чи розповсюдження охоронюваних творів. По-друге, воно є необхідною передумовою технологічного розвитку і має залишатися доступним для широкого кола суб’єктів. Mark Lemley стверджує, що “право має зберігати

¹² Шевченко А. І. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні: Монографія (ІПШІ 2023) с.23. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023 (дата звернення: 10.01.2026.)

¹³ Тарасюк А. Правові підстави для використання об’єктів авторського права в машинному навчанні. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2024 № 2 (8), с.74 <https://doi.org/10.33731/2024.305506> (дата звернення: 10.01.2026.)

можливість навчання, незалежно від того, чи йдеться про людину, чи про робота.”¹⁴ Аналогічно Сергій Глотов зазначає, що “те, що відбувається під час машинного навчання штучного інтелекту, є не чим іншим, як читанням — особливою формою використання твору, на яку авторські права не поширюються.”¹⁵

Більше того, навчання традиційно розглядається як запорука інновацій, прогресу і технологічного розвитку. Надмірно складні регуляторні вимоги та обтяжливі механізми правозастосування можуть, навпаки, створювати серйозні перешкоди для розвитку нових технологій. Так, Mario Draghi звертає увагу на те, що обраний ЄС підхід до регулювання ШІ може становити загрозу для малого та середнього бізнесу, який не здатен конкурувати з великими технологічними компаніями США.¹⁶ Дороговартісні ліцензійні угоди є ще одним прикладом бар’єрів: малі та середні підприємства часто не можуть дозволити собі подібні інвестиції, що штучно обмежує конкуренцію на ринку. Показовим у цьому контексті є приклад угоди між OpenAI та Disney щодо використання охоронюваних авторським правом та правом торговельних марок персонажів Міккі Маус, Зоряні Війни, Ліло, Стіч, Аріель, Попелюшка та інших, для навчання моделі ШІ Sora (Фігура 3). Disney інвестує в Open AI, за наявною інформацією, один мільярд доларів та отримує відповідну частку компанії.¹⁷

Фігура 3. Приклади використання відомих персонажів Діснея у моделі ШІ Sora¹⁸

Інший приклад дороговартісних інвестицій щодо укладення ліцензійної угоди — компанії Reddit та Google. За даними джерел, вартість контракту, укладеного з компанією Alphabet (власником Google) та платформою Reddit становить близько

¹⁴ Lemley M., Casey B. (n 9) p.785.

¹⁵ Glotov (n 10) с.83.

¹⁶ The Draghi Report on EU Competitiveness. 09.09.2024. https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en. (дата звернення: 10.01.2026.)

¹⁷ The Walt Disney Company and OpenAI Reach Agreement to Bring Disney Characters to Sora. The Walt Disney Company. 11 December 2025. <https://thewaltdisneycompany.com/disney-openai-sora-agreement/> (дата звернення: 01.01.2026).

¹⁸ Там само.

60 мільйонів доларів на рік.¹⁹ Таким чином, подібні угоди можуть бути суттєвим обтяженням для маленьких та середніх розробників ШІ.

З іншого боку, ідея безоплатного навчання ШІ викликає низку критичних зауважень, пов'язаних із культурною, економічною та етичною перспективами. Як зазначає Martin Senftleben, через пряму залежність якості навчання ШІ від людської творчості вимоги авторів щодо винагороди є обґрунтованими. Крім того, якщо процес створення літературних та мистецьких творів повністю делегується ШІ, суспільство “позбавляє себе людського імпульсу для майбутньої творчості і послаблює здатність до самопереосмислення та культурного відродження.”²⁰ По-друге, як вказує Christian Peukert, відсутність компенсації за використання творів у навчанні ШІ підриває економічні стимули авторів для створення нових об'єктів авторського права. У довгостроковій перспективі це може зменшити якість баз даних для навчання моделей ШІ.²¹ Нарешті, твердження про те, що навчання є безкоштовним, хибне як з практичної, так і з концептуальної точки зору. Якісна освіта вимагає значних інвестицій, таких як час, матеріальні ресурси на оплату курсів, ліцензій, книг тощо.²²

Відповідаючи на питання про доцільність безкоштовного навчання ШІ чи ліцензування баз даних для навчання ШІ, необхідно насамперед враховувати технічні характеристики конкретної моделі ШІ. У наукових дебатах великі мовні моделі нерідко порівнюються з пізнавальними (когнітивними) здібностями людини. Проте така метафорична схожість не повинна вводити в оману в питаннях авторського права. Автор цієї статті вважають за доцільне розмежовувати технологічні процеси, пов'язані з навчанням і запам'ятовуванням інформації ШІ, та пропонують таку класифікацію: “негативне навчання”, “підсвідоме запам'ятовування” та “повне відтворення” об'єктів авторського права. Важливе застереження, що дана класифікація є насамперед юридично-аналітичною конструкцією, спрямованою на диференціацію рівнів правового ризику з точки зору авторського права залежно від здатності ШІ до відтворення охоронюваних творів. Водночас її підґрунтям слугують емпіричні дослідження феномена запам'ятовування (memorization) у великих мовних моделях, які підтверджують різні ступені збереження та відтворюваності навчальних даних, а також судової практика, яка стосується даного феномена.

¹⁹ Tong A. and others, Exclusive: Reddit in AI Content Licensing Deal with Google. Reuters. 22 February 2024. <https://www.reuters.com/technology/reddit-ai-content-licensing-deal-with-google-sources-say-2024-02-22/> (дата звернення: 31.01.2026).

²⁰ Senftleben M. (n 5) p.10–13.

²¹ Peukert C. The Economics of Copyright and AI: Empirical Evidence and Optimal Policy. In-Depth Analysis Requested by the Committee on Legal Affairs (JURI). European Parliament. December 2025. p.7. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IUST_STU\(2025\)778859](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IUST_STU(2025)778859) (дата звернення: 02.01.2026).

²² Цей аргумент сформульовано завдяки неформальному обговоренню навчання ШІ з Іларіоном Томаровим у коментарях соціальної мережі Facebook. Зокрема, Іларіон Томаров слушно зауважив, що «якісна освіта вимагає значних інвестицій, таких як часу, матеріальних ресурсів на оплату курсів, ліцензій, книг тощо».

“Негативне навчання” означає, що ШІ здійснює опосередковане опрацювання інформації без наміру її подальшого відтворення. У цьому сценарії навчальні матеріали виконують виключно функцію так званого “негативного навчання”, спрямованого на корекцію та покращення поведінки моделі без подальшого відтворення об’єктів авторського права. Наприклад, наукові матеріали, що містять хибні або спростовані твердження (зокрема про те, що Земля має плоску форму або нібито тримається на чотирьох китах), можуть навмисно включатися до навчальних баз даних з метою забезпечення коректного відтворення фактичної інформації моделлю, а також зниження рівня галюцинацій та спотворень інформації. Не можна також не погодитися з аргументом Сергія Глотова, що “культурна творчість немислима без використання попередніх досягнень інших авторів. Натхнення митця має джерело, чи то в природі, чи то у світі мрій митця, чи то в античній статуї, чи то у світі байок давно забутих часів. Робота з чужими творами і черпання з них натхнення є частиною суті інтелектуальної та творчої діяльності й може бути продемонстрована на незліченних прикладах.”²³ Згенерований контент зазвичай не є відтворенням конкретного об’єкта з бази даних, на якому навчався ШІ, а є новою комбінацією тем, структур і стилістичних патернів. Таким чином, якщо ШІ навчається на базах даних виключно з метою покращення власних характеристик чи створення нових, оригінальних об’єктів — потенційні ризики порушення авторського права за таких обставин є низькими та малоймовірними.

Більш ризиковим з точки зору авторського права є так зване “підсвідоме запам’ятовування” (*subconscious memorization*), що нерозривно пов’язане з підсвідомим копіюванням (*subconscious copying*)²⁴ та криптомнезією (*cryptomnesia*).²⁵ Дані явища неодноразово аналізувалися в США при визначенні порушення авторського права людиною та є сформованою доктриною так званого “підсвідомого копіювання”, коли автор хибно припускав оригінальність власного твору. Так, у справі *Three Boys Music Corp. v. Michael Bolton*²⁶ позивач виграв позов проти співавторів пісні під назвою «Love is a Wonderful Thing», а також проти звукозаписних компаній і музичних видавництва, з якими вони співпрацювали, на основі доказування двох критичних факторів: 1) попередній доступ до твору та 2) істотної схожості творів. Суд у цій справі посилався на доктрину “підсвідомого копіювання,” яка була сформована ще у 1924 у справі *Fred Fisher, Inc. v. Dillingham*.²⁷ Суддя Hand

²³ Glotov (n 10) с.84.

²⁴ Підсвідоме копіювання – це процес, коли людина (або система) відтворює ідею чи твір, не усвідомлюючи, що ця інформація була отримана з зовнішнього джерела раніше.

²⁵ Криптомнезія – це психологічне явище, за якого людина відтворює раніше засвоєну інформацію, вважаючи її власною оригінальною ідеєю. Вперше цей термін запровадив швейцарський психіатр Теодор Флурнуа для опису випадку, коли духовний практик стверджувала, що отримує повідомлення з інших вимірів, хоча насправді ця інформація вже зберігалася в її підсвідомості.

²⁶ *Three Boys Music Corp v Bolton*. United States Court of Appeals, Ninth Circuit №55150, 212 F3d 477. 2000. (дата звернення: 02.01.2026).

²⁷ *Fisher F., Inc, v Dillingham* District Court, SD New York 298 F. 145. 1924. <https://case-law.vlex.com/vid/fred-fisher-inc-v-894155988> (дата звернення: 02.01.2026).

звертає увагу, що “Усе десь відкладається в нашій пам’яті, і ніхто не може передбачити, що саме її пробудить... Якщо виявляється, що інша особа насправді використала об’єкт авторського права як джерело свого твору, вона посягає на права автора. І той факт, що її пам’ять підвела її, не є виправданням.” Суддя Hand дійшов висновку, що схожість між двома піснями “дорівнює тотожності” і що порушення відбулося “ймовірно, несвідомо, оскільки він неодноразово чув цю пісню незадовго до того.”²⁸

“Підсвідоме запам’ятовування” – це процес, який може бути характерним і для ШІ; таке часткове відтворення творів є наслідком неефективної роботи фільтрів, що мають обмежувати вихід даних (аутпутів), захищених авторським правом. Як відзначають фахівець із обробки та аналізу даних (англ. data scientist) компанії Microsoft A. Feder Cooper та професор права James Grimmelmann, “для того щоб можна було отримати запам’ятований матеріал із моделі під час генерації, цей матеріал має бути закодований у параметрах моделі. Йому просто нема де більше зберігатися. Модель – це не чарівний портал, який переносить інформацію з паралельного всесвіту до нашого.”²⁹ У відповідь на критику, компанія OpenAI охарактеризувала подібне часткове відтворення авторських об’єктів не як властивість ШІ, а як помилку, над усуненням якої активно ведеться робота.³⁰ Lee зауважує, що в попередніх справах, пов’язаних із застосуванням доктрини добросовісного використання (fair use) до новітніх технологій, суди позитивно оцінювали запровадження компаніями обмежувальних механізмів, спрямованих на мінімізацію ризику поширення копій, які можуть замінити оригінальні твори.³¹ Проте, якщо такі запобіжники є неефективними, а ризик порушення високий, розробники ШІ можуть зіштовхнутися з потенційними порушеннями авторських прав третіх сторін, позаяк, навчаючись, ШІ має створювати оригінальні твори незалежно і не вдаватися до підсвідомого копіювання. Якщо доведено, що модель ШІ: 1) мала доступ до конкретного твору (наприклад, присутність твору в базі даних чи бібліотеці, на яких навчався ШІ) і 2) результат генерування (аутпут) істотно схожий з оригінальним твором, існує ризик кваліфікації таких фактів як “підсвідоме копіювання”, що може потенційно порушувати авторські права в США.

Деякі моделі ШІ мають технологічні характеристики, які дозволяють повне відтворення об’єктів авторського права, на яких вони навчалися. Важливо також наголосити, що якісні та кількісні параметри навчання ШІ та людини суттєво відрізняються. На відміну від людини, навчання ШІ передбачає опрацювання та відтворення великої кількості творів. Запам’ятовування ШІ є вимірюваною характеристикою через ваги

²⁸ Там само.

²⁹ Cooper A.F. and Grimmelmann J., *The Files Are in the Computer: On Copyright, Memorization, and Generative AI*. arXiv, 1 September 2025. p.25. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2404.12590> (дата звернення: 07.12.2025).

³⁰ Metz R. and Bloomberg, *OpenAI Accuses New York Times of “not Telling the Full Story” about Copyright While Admitting “Rare Bug” Spits out Exact Quotes*. *Fortune*. <https://fortune.com/2024/01/08/openai-blog-post-new-york-times-lawsuit-not-full-story-copyright/> (дата звернення: 02.01.2026).

³¹ Lee (n 8) p.211.

нейронних мереж, які значно перевищують можливості людини щодо запам'ятовування та відтворення інформації.³² Емпіричне дослідження А. Feder Cooper демонструє, що користувачі моделі LLaMA змогли, використовуючи простий запит (prompt), майже дослівно відтворити цілу книгу “Гаррі Поттер і філософський камінь.”³³ Крім того, люди мають природні когнітивні обмеження у процесах навчання та запам'ятовування. Відтак, аналогія між пам'яттю людини та ШІ є спірною з точки зору об'ємів і точності відтворення творів авторського права. Люди та ШІ можуть читати й запам'ятовувати інформацію, однак здатність ШІ до буквального відтворення на кількісному та якісному рівні значно перевищує людські можливості. Eleonora Rosati зазначає, що навчання ШІ без ліцензування не може бути кваліфіковане як “дослідження” або навіть як “навчання”, тому що процес “навчання” є технічно відмінним у людей і машин. Щоб навчатися, модель ШІ повинна здійснити дії з видучення та копіювання даних; також акт відтворення даних суттєво відрізняється від простого “навчання”, що випливає прямо з формулювання³⁴ статті 5(3)(а) Директиви про інформаційне суспільство (InfoSoc Directive).³⁵ Таким чином, навчання ШІ підпадає під акти, які є юридично значущими з точки зору авторського права, і не може покриватися винятками, які стосуються text and data mining exceptions в ЄС або доктрини fair use в США.³⁶

Судова практика також враховує технологічні характеристики моделей ШІ, які стосуються запам'ятовування об'єктів авторського права. Так, у справі *Getty Images v Stability AI*³⁷ суд проаналізував, чи відбувається таке запам'ятовування (*memorization*) у процесі навчання моделі Stable Diffusion. Експерти зазначили, що, хоча модель може бути схильною до відтворення зображень, використаних у навчанні, її основною функцією є узагальнення, тобто розпізнавання загальних закономірностей у базах даних, на яких навчалася модель ШІ, і застосування їх до нових, раніше не відомих вхідних даних.³⁸ Водночас експерти погодилися, що Stable Diffusion здатна як генерувати зображення, відмінні від навчальних, так і у певних випадках створю-

³² Nematzadeh A. and Ruder S. and Yogatama D. Memory in Human and Artificial Language Processing Systems. 2020 Bridging AI and Cognitive Science Workshop. ICLR 2020 1. https://baicsworkshop.github.io/pdf/BAICS_22.pdf (дата звернення 10.01.2026.)

³³ Cooper and others (n 11) 12–13.

³⁴ Rosati E. Copyright Exceptions and Fair Use Defences for AI Training Done for “Research” and “Learning,” or the Inescapable Licensing Horizon 2025. 16 *European Journal of Risk Regulation* 961, 974. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2025.10035>. (дата звернення: 02.01.2026).

³⁵ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market. *Official Journal of the European Communities*. 2000. L 178. P. 1–16. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0031> (дата звернення: 26.11.2025).

³⁶ Rosati E. Copyright Exceptions and Fair Use Defences for AI Training Done for “Research” and “Learning,” or the Inescapable Licensing Horizon (n 34) 961.

³⁷ *Getty Images (US) Inc and others v Stability AI Ltd* [2025] EWHC (High Court of Justice (Chancery Division)).

³⁸ Там само, с. 144.

вати зображення, які є майже ідентичними до навчальних або похідними від них творів. Однак у цій справі суд дійшов висновку, що відсутні докази того, що певний охоронюваний авторським правом твір Getty Images був запам'ятований моделлю внаслідок надмірного використання під час навчання, так само як і відсутні докази створення зображень, безпосередньо похідних від оригінальних творів.³⁹ Німецький Окружний суд Мюнхена у справі *GEMA v OpenAI*⁴⁰ дійшов протилежного висновку і встановив, що модель ШІ OpenAI відтворює тексти пісень, на яких вона навчалась, і що ці тексти були запам'ятовані моделлю ШІ. За оцінкою суду, факт запам'ятовування підтверджується тим, що відповіді ШІ на прості запити (на кшталт: «Хто автор пісні?», «Наведи приспів», «Який перший куплет?») дозволяли точно відтворити спірні фрагменти. Суд вказав, що тексти пісень є фізично зафіксованими в параметрах моделі, що є відтворенням у розумінні статті 2 Директиви 2001/29/ЄС (InfoSoc Directive).⁴¹ Отже, запам'ятовування творів та можливість їх точного відтворення виходить за межі допустимого навчання й потребує правової кваліфікації як потенційного порушення авторських прав.

Peter Mezei вважає що це поодинокі судові рішення і процес запам'ятовування не відіграватиме важливої ролі в подальшому. Автор зазначає, що європейський AI Act⁴² передбачає обов'язкове повне розкриття навчальних даних, що лише посилює позиції правовласників щодо первинного використання навчальних даних і зробить подальше доведення технічних аспектів, таких як запам'ятовування, непотрібним.⁴³ Проте суди не можуть ігнорувати як фазу інпуту, так і аутпуту ШІ і мають оцінювати докази в їхній сукупності. Сценарій, у якому доведене запам'ятовування розглядається як порушення права на відтворення, залишається актуальним як потенційна доказова база з кількох причин. По-перше, деякі технологічні компанії скептично ставляться до повного розкриття інформації про навчальні бази, побоюючись втрати конкурентних переваг. У зв'язку з цим вони часто уникають прозорості щодо джерел даних, на яких навчалися моделі ШІ. Конфлікт між OpenAI та DeepSeek підтверджує критичність охорони баз даних для навчання ШІ.⁴⁴ Більше того, детальні відомості

³⁹ Там само, с. 558.

⁴⁰ *GEMA v OpenAI* (Munich Regional Court).

⁴¹ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. *Official Journal of the European Communities*. 2001. L 167. P. 10–19. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001L0029> (дата звернення: 26.12.2025).

⁴² *Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act)*. *Official Journal of the European Union*, L. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689> (дата звернення: 26.12.2025).

⁴³ Mezei P. Memorization and Generative AI - A Persistent Issue with Copyright Consequences? *Social Science Research Network*, 5 August 2025 p.10. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5404367> (дата звернення: 18.01. 2026).

⁴⁴ Young S. DeepSeek, ChatGPT, and the Global Fight for Technological Supremacy. *Harvard Law School*. <https://hls.harvard.edu/today/deepseek-chatgpt-and-the-global-fight-for-technological-supremacy/>. 25.02.2025 (дата звернення: 15.01.2026).

про навчальні бази даних залишаються недоступними, в окремих випадках можуть бути захищені режимом комерційної таємниці, що ставить під сумнів ефективність дії окремих положень AI Act, особливо для компаній, що здійснюють навчання ШІ за межами ЄС. Також науковці критикують екстратериторіальну дію AI Act через протиріччя територіальному принципу охорони авторським правом та можливим негативним наслідкам на розвиток інновацій в ЄС.⁴⁵ Тому, на нашу думку, робити остаточні висновки про нерелевантність запам'ятовування як індикатора потенційного порушення авторського права – передчасно. Отже, попри нормативні спроби забезпечити прозорість навчання ШІ, зокрема через положення AI Act, технічне явище запам'ятовування залишається важливим елементом правового аналізу.

Проте порівняння між людським навчанням і ШІ має здійснюватися критично з урахуванням особливостей обох процесів. У цьому контексті доцільно розмежувати три типи використання даних, охоронюваних авторським правом, у навчанні ШІ: “негативне навчання”, “підсвідоме запам'ятовування” та “повне відтворення” об'єктів авторського права. Запропонована класифікація спрямована на диференціацію рівнів ризику в контексті авторського права залежно від здатності ШІ до відтворення та запам'ятовування конкретного твору. Практичне розмежування зазначених категорій може здійснюватися з урахуванням таких критеріїв: 1) мети навчання та запам'ятовування конкретного твору; 2) наявність доказів доступу ШІ до конкретного твору (зокрема, встановлення, що твір входив до бази даних під час навчання); 3) ступінь схожості між згенерованим аутпутом і оригінальним твором (від відсутності істотної схожості до суттєвої тотожності); 4) характер і складність запиту (prompt), необхідного для отримання відповідного аутпуту (звичайний запит чи спеціально сконструйована послідовність маніпуляцій); 5) повторюваність відтворення за аналогічних умов, що може свідчити про фіксацію твору в параметрах ШІ; 6) наявність або відсутність ефективних технічних запобіжників, спрямованих на мінімізацію ризику відтворення охоронюваних творів. Сукупна оцінка даних критеріїв дозволяє відмежувати ситуації, коли модель лише узагальнює статистичні закономірності (що відповідає “негативному навчанню”), від випадків часткового або повного відтворення конкретного твору, які можуть набувати ознак порушення авторського права. Водночас зазначені критерії не мають універсального або вичерпного характеру. Їх застосування залежить від особливостей доказування у конкретній юрисдикції стандартів встановлення істотної схожості творів та підходів до оцінки експертних доказів. Тому запропонована класифікація слугує передусім аналітичним орієнтиром для формування судової практики щодо ШІ. Використання авторських об'єктів у навчанні ШІ не можна автоматично вважати допустимим винятком з охорони авторського права чи доктрини добросовісного використання. Як ще у 1999 році зауважив Lawrence Lessig, ефективність правозастосування у цифровому середовищі

⁴⁵ Peukert A. Regulating IP Exclusion/Inclusion on a Global Scale: The Example of Copyright vs. AI Training. SSRN. <https://papers.ssrn.com/abstract=4905400>. (дата звернення: 25.01.2026); Quintais J. Copyright, the AI Act and Extraterritoriality. Policy Brief The Lisbon Council. June 2025 https://lisboncouncil.net/wp-content/uploads/2025/06/The-Lisbon-Council_Copyright-the-AI-Act-and-Extraterritoriality_Joao-Pedro-Quintais_June-2025_final.pdf (дата звернення: 25.01.2026).

залежить від архітектури самого коду.⁴⁶ На цій основі даний розділ доводить, що технологічна архітектура моделі ШІ має братися до уваги при визначенні правомірності використання творів у навчанні ШІ з точки зору авторського права.

В. Баланс між інноваціями та охороною авторського права у добу штучного інтелекту

У даному підрозділі автори аналізують, за яких обставин навчання ШІ може визнаватися як порушення авторських прав чи, навпаки, підпадати під виняток з авторського права. Законодавці часто стикаються з проблемою досягнення оптимального балансу між правом інтелектуальної власності й технологіями. Деякі науковці вважають, що існує феномен Франкенштейна Авторського Права, який створює бар'єри для розвитку технологій. Наприклад, у США стримінговий сервіс Napster через жорсткі обмеження авторського права збанкрутував, і ця технологія була представлена значно пізніше. Чи можуть розробники ШІ зіштовхнутися з подібними сценаріями у разі надмірно суворого застосування авторського права? Для цього необхідно проаналізувати практику, яка може підлягати застосуванню при перетині ШІ з авторським правом у США, ЄС та Україні.

У США компанії, що здійснюють навчання ШІ для подальшого комерційного використання моделей, в судових дебатах відстоюють позицію, що навчання ШІ має покриватися винятками з охорони авторським правом, а саме — доктриною добросовісного використання “fair use”, яка історично сформувалася під впливом нових технологій. Ключові прецеденти, на які посилаються компанії ШІ, — це *Authors Guild v. Google*,⁴⁷ *Google v. Oracle*,⁴⁸ та *Perfect 10 v. Amazon.com*.⁴⁹ Наприклад, у справі *Authors Guild v. Google*,⁵⁰ суд дозволив Google оцифрувати мільйони книг для створення пошукового індексу без згоди правовласників. Суд визнав таке використання трансформативним, оскільки воно не переслідувало мету відтворення творів, а слугувало суспільному інтересу — забезпечувало доступ до знань без шкоди для ринку оригінальних книг. За аналогією, модель ШІ, подібно до Google Books, “читає” тисячі текстів, щоб виявити статистичні закономірності; по суті, створює узагальнену мовну модель, а не копіює конкретні твори. Згодом ШІ генерує нові тексти, що є результатом узагальненого навчання, а не прямого відтворення. Такий підхід ближчий до індексування, аналізу чи навчального процесу, ніж до конкуренції з оригінальними творами. Таким чином, тренування ШІ може бути розцінене як допустиме використання, якщо воно не порушує економічні інтереси авторів, а натомість сприяє технологічному та інтелектуальному прогресу.

⁴⁶ Lessig L. The Law of the Horse: What Cyberlaw Might Teach. (1999) 113 Harvard Law Review 501, 509. <https://doi.org/10.2307/1342331> (дата звернення: 16.03.2025).

⁴⁷ Authors Guild v Google, Inc 2nd Cir 13-4829-cv, 2015. 804 F.3d 202. https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2016/05/Authors-Guild-v-Google-804_F.3d_202.pdf (дата звернення: 16.01.2026.)

⁴⁸ Google LLC v Oracle America Inc. 593 Supreme Court of the United States 2021. №18-956. Supreme Court Rep 1. https://www.supremecourt.gov/opinions/20pdf/18-956_d18f.pdf (дата звернення: 16.01.2026.)

⁴⁹ Perfect 10, Inc v Amazon.com. United States Court of Appeals for the Ninth Circuit 2007. 508 F.3d 1146. <https://cdn.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2007/12/03/0655405.pdf> (дата звернення: 16.01.2026.)

⁵⁰ Authors Guild v. Google, Inc. (n 47).

Проте застосування даних рішень викликає занепокоєння через суттєву відмінність фактичних обставин порівняно з технологією ШІ. У справі *Google v. Oracle*⁵¹ компанія Google відтворила інтерфейс виключно з функціональної необхідності, для того щоб користувачі могли застосувати свої вже набуті навички в новій програмі. У той час як генеративний ШІ має не тільки функціональні спроможності, а й здатний в деяких сценаріях відтворювати об'єкти авторського права. Американські суди неодноразово звертали увагу, що "охорона авторського права є вужчою, а відповідне застосування доктрини добросовісного використання — ширшим у випадку фактичних творів, ніж у випадку творів художнього чи фантазійного характеру."⁵² Jacqueline C. Charlesworth вважає, що посилання на зумовлені технологічним розвитком судові рішення для обґрунтування навчання ШІ, такі як *Authors Guild, Inc. v. Google, Inc.*,⁵⁴ *Oracle America, Inc. v. Google Inc.*,⁵⁵ та *Sega Enterprises Ltd. v. Accolade, Inc.*,⁵⁶ є помилковим:

На відміну від попередніх справ, у яких копіювання слугувало функціональним цілям, незалежним від вираження творів, компанії, що розробляють генеративний ШІ, використовують творчий зміст привласнених творів заради його внутрішньої, самостійної цінності.⁵⁷

У справі *Bartz v. Anthropic PBC*⁵⁸ Окружний суд США Північного округу Каліфорнії дійшов висновку, що використання відповідачем *Anthropic PBC* творів, захищених авторським правом, для навчання ШІ є добросовісним використанням (fair use), однак завантаження для цієї мети піратських копій — ні. Зрештою, такий результат призвів до запропонованого врегулювання у формі колективного позову, яке в разі його затвердження судом стане найбільшим врегулюванням в історії авторського права (1,5 млрд доларів США плюс відсотки).⁵⁹ Ця справа демонструє, що доктрина добросовісного використання може застосовуватися на користь розробників ШІ

⁵¹ *Google LLC v. Oracle America Inc.* (n 48).

⁵² *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises*, 471 U.S. 539. 1985. No. 83-1632. Supreme Court of the United States. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/471/539/> (дата звернення: 25.01.2026).

⁵³ Charlesworth J., Generative AI's Illusory Case for Fair Use. *Journal of Entertainment and Technology Law* 323. August 13, 2024. SSRN: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4924997> (дата звернення: 10.10.2025).

⁵⁴ *Authors Guild v. Google, Inc.* (n 47).

⁵⁵ *Google LLC v. Oracle America Inc.* (n 48).

⁵⁶ *Sega Enterprises Ltd v Accolade, Inc.* United States Court of Appeals, Ninth Circuit. 1992. No. 92-15655, 977 F.2d 151061. <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/977/1510/305345/>

⁵⁷ Charlesworth J. (n 53) p.5.

⁵⁸ *Bartz v Anthropic PBC.* United States District Court, ND California C 24-05417 WHA. 2025. <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/california/candce/3:2024-cv05417/434709/437/>

⁵⁹ Gour H. *Bartz v. Anthropic: All You Need to Know about the Largest Copyright Settlement in History.* The Leaflet, 27 September 2025. <https://theleaflet.in/digital-rights/law-and-technology/bartz-v-anthropic-all-you-need-to-know-about-the-largest-copyright-settlement-in-history>. (дата звернення: 17.10.2025.)

лише за умов, що використання є водночас високотрансформативним і ґрунтується на правомірно отриманому контенті, захищеному авторським правом.

Проте остаточна позиція в судових справах сформується лише після відповідей на наступні запитання: Чи запам'ятовує модель ШІ та відтворює матеріали, на яких відбувалося навчання? Яку частку становить окремий твір у межах навчальних баз даних? Яким чином автори можуть кількісно довести шкоду для ринку з метою обґрунтування вимог про відшкодування збитків? Наявність переконливих доказів з цих питань дозволить досягти балансу необхідного для розвитку технологій та охорони авторського права.

Доведення ринкової шкоди та існування ринку ліцензування творів є наріжним каменем поточних спорів між розробниками ШІ та авторами. Широке використання творів у навчанні ШІ може підірвати традиційні ринки контенту. Наприклад, ШІ за лічені секунди може створити текст у стилі конкретного письменника або згенерувати зображення, стилістично подібне до робіт відомого художника, що може знизити попит на оригінальні твори таких авторів. Особливого резонансу набули приклади генерації зображень у стилі студії Ghibli, яка не надавала згоди на використання своїх творів для навчання ШІ.⁶⁰ Так, суддя Bibas у справі *Thomson Reuters v. Ross Intelligence*⁶¹ дійшов висновку, що четвертий фактор доктрини fair use, який стосувався потенційного ринку, має бути на користь Thomson Reuters, зокрема через можливість заміщення оригінального контенту аутпутами Ross Intelligence. Суддя окремо зазначив, що не має значення, чи використовували Thomson Reuters дані для навчання власних пошукових інструментів, оскільки достатнім є сам вплив на потенційний ринок даних для навчання ШІ.⁶² Водночас слід зауважити, що відповідач подав апеляційну скаргу на дане рішення. У справі *UMG Recordings v. Suno*,⁶³ позивачі також стверджують, що синтетичний контент, згенерований ШІ, “може наситити ринок машинно створеним контентом, який безпосередньо конкуруватиме зі справжніми звукозаписами, здешевлюватиме їх і зрештою витіснить з ринку.”⁶⁴

У судових спорах позивачі акцентують на негативному впливі використання ШІ на потенційні ринки укладення ліцензійних угод. Суддя Vince Chhabria слушно звертає увагу у справі *Kadrey, et al. v. Meta*,⁶⁵ що:

⁶⁰ Evans G. Hayao Miyazaki's AI Criticism Resurfaces amid Studio Ghibli Trend. The Independent. 28 March 2025. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/news/hayao-miyazaki-studio-ghibli-ai-trend-b2723358.html>. (дата звернення: 30.01.2026).

⁶¹ Thomson Reuters Enterprise Centre GmbH v. Ross Intelligence Inc. United States District Court for the District of Delaware. 2025 No. 1:20-cv-00613-SB. URL: <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/delaware/dedce/1:2020cv00613/72109/804/> (дата звернення: 25.01.2026).

⁶² Там само.

⁶³ UMG Recordings, Inc v Suno, Inc. District Court, D Massachusetts 2024. 1:24-cv-11611.

⁶⁴ Там само.

⁶⁵ Kadrey v Meta Platforms, Inc. United States District Court, ND California. 2025. 23-cv-03417-VC. <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/california/candce/3:2023cv03417/415175/598/> (дата звернення: 25.01.2026).

Аргумент, який наводять на підтримку компаній, є радше риторичним, ніж юридичним: не ухвалюйте рішення проти них, інакше ви зупините розвиток цієї провідної технології. Безперечно, ця технологія є провідною. Але твердження, що несприятливі рішення у сфері авторського права можуть повністю зупинити її розвиток, є абсурдним. Очікується, що ці рішення принесуть компаніям, які їх розробляють, мільярди, а то й трильйони доларів. Якщо використання захищених авторським правом творів для навчання моделей настільки необхідне, як стверджують компанії, вони знайдуть спосіб компенсувати це правовласникам. Суди не можуть вирішувати справи, спираючись на загальні припущення; вони мають ухвалювати рішення на підставі доказів, поданих сторонами.⁶⁶

Проте у цій справі, суддя прийняв рішення на користь розробників, через те що позивачі посилалися на потенційний ринок ліцензування книжок для навчання ШІ, але не довели ні його фактичного існування, ні свого права його монополізувати, тому «теоретичний» ринок не підтвердив ринкову шкоду в межах fair use. Суд також врахував, що LLM здатні масово генерувати похідні твори, однак позивачі не змогли довести реального розмивання ринку (market dilution) чи конкретних економічних втрат. Це вказує, що у подальших спорах вирішальним залишатиметься доказовий аналіз четвертого фактору fair use. Сучасні економічні дослідження авторського права дедалі частіше пропонують кількісні методи оцінки шкоди: зокрема, Antonios Valamontes пропонує формули для обрахування потенційних втрат у музичній сфері, моделюючи кумулятивний ефект заміщення оригінальних творів AI-аутпутами. Науковець демонструє, що тривале заміщення оригінальних творів може призводити до девальвації творчих робіт, втрати ліцензійних можливостей і суттєвих втрат прибутків для творців.⁶⁷ Через дані ризики Jane Ginsburg звертає увагу, що враховуючи важливість фактору (ринки та канали продажів) при аналізі доктрини добросовісного використання, розробники ШІ мають імплементувати надійні системи фільтрів, що не дозволятимуть створювати аутпути, які можуть стати прямими заміниками оригінальних творів авторів.⁶⁸

Доктрина добросовісного використання у Сполучених Штатах відіграла ключову роль у сприянні розвитку як науки, так і мистецтва. Anupam Chander пов'язує інноваційний успіх Кремнієвої долини з “правовою культурою, пронизаною цінностями Першої поправки, яка високо цінує свободу вираження і створила ідеальне середовище для розбудови ШІ.”⁶⁹ Водночас сила доктрини добросовісного використання полягає саме в її здатності підтримувати баланс між заохоченням інновацій і захистом авторського права. Як зазначає Fisher “Повне використання технологічних

⁶⁶ Там само.

⁶⁷ Valamontes A. Quantifying the Financial and Legal Impact of Unauthorized AI Training on Independent Music Creators. Report No 1, July 2025. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14239.27044>. pp. 17, 46.

⁶⁸ Ginsburg J. C. AI Inputs, Fair Use and the US Copyright Office Report. (2025) 20 Journal of Intellectual Property Law & Practice 521. <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpaf046>. (дата звернення: 18.01.2026).

⁶⁹ Chander A. How Law Made Silicon Valley. Emory Law Journal 2014. 63. 639, p.642. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol63/iss3/3>.

можливостей може також мати два серйозні негативні наслідки: ерозію доходів творців і особистісний інтерес творців. Ми повинні прагнути максимально реалізувати потенційні переваги, водночас мінімізуючи пов'язану з цим шкоду.⁷⁰

Аналогічний феномен Франкенштейна авторського права описується і в європейському контексті. Як зазначає організація European Digital Rights (EDRi), фрагментованість правового регулювання авторського права в ЄС створює суттєву правову невизначеність для інноваторів, які змушені вгадувати, яка саме діяльність відповідає авторському праву, а яка ні. European Digital Rights звертає на практику, що склалася з відеомагнітофонами, які дозволяли користувачам створювати приватні копії телевізійних програм, при цьому копія зберігалася не на фізичному пристрої користувача. Наприклад, у Франції сервіс Wizzgo був спроектований саме для того, щоб максимально відповідати логіці дозволеного приватного копіювання: запис був можливий лише до початку трансляції, а користувачі мали обмежений місячний ліміт годин запису. Попри це, французькі суди визнають таку діяльність порушенням авторського права, аргументуючи, що винятки не можуть застосовуватися у випадках, коли копії мають очевидну економічну цінність.⁷¹ Незважаючи на те, що у Німеччині в аналогічній справі суд дійшов протилежного висновку, визнавши, що приватний онлайн-відео запис підпадає під винятки авторського права. Проте на практиці сервіс також був заблокований з інших правових підстав.⁷² Дані судові рішення демонструють що в ЄС авторське право також може створювати бар'єри для технологічного розвитку та правової визначеності.

Науковці висловлюють занепокоєння, що надмірно суворе регулювання авторського права в ЄС може уповільнити розвиток технологій. Giuseppe V. Abbamonte стверджує, що для того, аби ЄС зберігав позицію лідера у сфері цифрового регулювання, європейському законодавцю слід запровадити підхід, подібний до американського, у сфері навчання ШІ. Він також наголошує на необхідності чіткого врегулювання винятків із авторського права щодо глибинного аналізу тексту та даних (text and data mining), які мають бути застосовними до навчання ШІ.⁷³ Mario Draghi у звіті про конкурентоспроможність Європи зазначає, що європейські компанії можуть ефективно масштабувати нові технології лише за умови створення більш гнучкого правового середовища, менш фрагментованого єдиного ринку та ширшого доступу до

⁷⁰ Fisher W. W., *Promises to Keep: Technology, Law, and the Future of Entertainment*. Stanford University Press. p.31.

⁷¹ Paris Tribunal de Grande Instance, August 6 2008, *Metropole Television v Wizzgo* (Case 08/56275); Paris Tribunal de Grande Instance, November 6 2008, *France 2 v Wizzgo* (Case 08/58349); Paris Tribunal de Grande Instance, November 6 2008, *TF1 v Wizzgo* (Case 08/58348); Paris Tribunal de Grande Instance, November 10 2008, *NT1 v Wizzgo* (Case 08/58864)

⁷² European Digital Rights (EDRi), *Copyright: Challenges of the Digital Environment*. 7 p.19. https://www.edri.org/files/paper07_copyright.pdf

⁷³ Abbamonte G. B. *The Application of the Copyright TDM Exceptions and Transparency Requirements in the AI Act to the Training of Generative AI*. *European Intellectual Property Review* 2024. № 46. 479, p.487. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.T2024082300022791259107858>. (дата звернення: 21.10.2025).

великих баз даних.⁷⁴ У європейській академічній спільноті також переважає думка, представлена, зокрема, у роботах Martin Senftleben,⁷⁵ Katharina de la Durantaye,⁷⁶ Alexander Schwarz,⁷⁷ щодо ширшого застосування винятків із авторського права у контексті навчання ШІ. Проте Tim W Dornis піддає цю позицію критиці, що виняток ТДМ охоплює лише збирання, обробку та аналіз семантичної інформації і, відповідно, не стосується вираження (експресивного змісту) авторських творів, який є центральним об'єктом охорони авторського права. Автор звертає увагу на суттєву відмінність між методами глибинного аналізу тексту та даних і технологіями навчання генеративного ШІ. На останок, на думку автора, неможливо обґрунтовано стверджувати, що законодавець, ухваюючи Директиву 2019/790⁷⁸ у 2019 році або AI Act⁷⁹ у 2024 році, мав намір поширити виняток ТДМ на процеси навчання генеративних моделей ШІ.⁸⁰ До аналогічних висновків дійшла також Eleonora Rosati через те що навчання ШІ охоплює низку актів (*див. Фігура 5*), які підпадають під виключні права авторів, і жоден з них не покривається винятками для глибинного аналізу текстів і даних.⁸¹

⁷⁴ The Draghi Report on EU Competitiveness. 09.09.2024. p.30–31. https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en. (дата звернення: 21.12.2025).

⁷⁵ Senftleben M., Compliance of National TDM Rules with International Copyright Law – An Overrated Nonissue?.. International Review of Intellectual Property and Competition Law (IIC) 53, 2022 No. 10., с. 1477–1505, SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4134651> (дата звернення: 21.12.2025).

⁷⁶ de la Durantaye K. “Garbage In, Garbage Out” – Die Regulierung Generativer KI Durch Urheberrecht. Social Science Research Network. 10 August 2023 . <https://papers.ssrn.com/abstract=4571908>. (дата звернення: 21 October 2025).

⁷⁷ Söbbing T. Schwarz A. Einführung in Das Recht Der Künstlichen Intelligenz. Disserta. 2025. С.340.

⁷⁸ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC (Text with EEA relevance.) Official Journal of the European Union. 2019.

⁷⁹ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (n 42).

⁸⁰ Dornis T. W. The Training of Generative AI Is Not Text and Data Mining. Social Science Research Network. 19 October 2024. p.27. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4993782> (дата звернення: 21.12.2025).

⁸¹ Rosati E. The Future of the Movie Industry in the Wake of Generative AI: A Perspective under EU and UK Copyright Law. Social Science Research Network, 16 September 2025 p.11. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5493786> (дата звернення: 10.10.2025).

Figure 4 – Potentially relevant acts under copyright, related and sui generis rights engaged in the development, offering and use of an AI model

Фігура 5. Потенційно значущі дії за законодавством про авторське право.

Rosati, посилаючись на практику Суду Європейського Союзу (СЄУ), зокрема, на рішення у справі *Infopaq I (C-5/08)*,⁸² що акти автоматизованого сканування газетних статей, перетворення їх у цифрову форму та подальша електронна обробка – вимагають згоди правовласників, оскільки становлять акти відтворення, захищені авторським правом.⁸³ СЄУ у цьому рішенні прагнув досягти справедливого балансу між правами різних категорій правовласників, і розтлумачує право на відтворення наступним чином:

Виключне право на відтворення може бути обмежене винятком лише для певних тимчасових дій з відтворення, які є перехідними або випадковими, становлять інтегральну та необхідну частину технологічного процесу і здійснюються виключно з метою забезпечення ефективної передачі в мережі або законного використання твору. Такі дії не повинні мати самостійної економічної цінності.⁸⁴

Виходячи з логіки практики СЄУ, постає питання: чи можна вважати файли, що використовуються розробниками для навчання моделей ШІ, «тимчасовими за своєю природою» і, відповідно, такими, що не потребують згоди авторів? Адже, як підтверджується науковцями з технологій, файли, на яких тренувався ШІ, не зникають, а трансформуються та фіксуються в так званих вагах ШІ.⁸⁵ У контексті попередніх

⁸² *Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening*, Case C-5/08, Judgment of the Court (Fourth Chamber), 16 July 2009, ECLI:EU:C:2009:465. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62008CJ0005> (дата звернення: 25.01.2026).

⁸³ Там само.

⁸⁴ Там само.

⁸⁵ *Cooper and Grimmelmann* (n 29); *Cooper and others* (n 11).

рішень CJEU та положень європейських директив (The InfoSoc⁸⁶ and the AI Act⁸⁷) простежується чітка тенденція на користь охорони прав авторів, а не розробників нових технологій. У результаті такої регуляторної політики комерційним розробникам ШІ буде складно обґрунтувати навчання ШІ без дотримання вимог авторського права. Наприклад, виняток TDM суд застосував у справі *Keshke v. LAION*.⁸⁸ Проте Округний суд Гамбурга врахував, що LAION функціонує як неприбуткова організація, база даних була створена без комерційної мети та опублікована у відкритому доступі для широкої аудиторії.⁸⁹ Для розробників генеративного ШІ з комерційною метою застосування винятків, залишається в ЄС малоімовірним, через невідповідність усім передбаченим критеріям. Але питання застосовності винятку для глибинного аналізу тексту та даних (TDM) у контексті навчання генеративних моделей ШІ залишається відкритим. Остаточну відповідь на це ключове питання має надати CJEU у межах справи, порушеної за поданням Будапештського регіонального суду, який звернувся за попереднім рішенням із проханням тлумачити межі застосування винятку TDM до процесів навчання ШІ.⁹⁰

В Україні також простежується зростаючий інтерес до формування правових положень, що дозволяє досягати балансу між інтересами авторів, розробників технологій і суспільства загалом. Анна Штефан звертає увагу, що:

Роль авторського права не зводиться лише до встановлення монополії авторів на використання створених ними творів,(...) авторське право водночас слугує механізмом гармонізації інтересів творця та суспільства і забезпечує можливість задоволення інформаційних, освітніх, наукових, культурних, інших суспільних потреб.⁹¹

У ЗУ “Про авторське право і суміжні права” у статті 22 наведено загальні випадки вільного використання творів без дозволу суб’єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення.⁹² Крім того, в контексті

⁸⁶ Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (n 35).

⁸⁷ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act) (n 42).

⁸⁸ LAION e.V. v Robert Kneschke. Case No. 310 O 227/23. Hamburg District Court (Landgericht Hamburg), 2024.

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ Case C-250/25 Summary of the request for a preliminary ruling pursuant to Article 98(1) of the Rules of Procedure of the Court of Justice (Budapest Környéki Törvényszék (Hungary)).

⁹¹ Штефан А. С., Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту. Київ. Інтерсервіс. 2017 с.58.

⁹² Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX (із змінами, внесеними Законом № 4585-IX від 21.08.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20> (дата звернення: 20.12.2025).

гармонізації національного законодавства з положеннями статті 5(1) Директиви Європейського Парламенту і Ради 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 року «Про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві»,⁹³ імплементовано виняток у статті 27, яка передбачає вільне тимчасове відтворення творів. Тимчасове відтворення творів – важливе для запровадження нових технологій і сприянні розвитку науки та техніки. В національній судовій практиці “право відтворення” тлумачилося у постанові КГС ВС від 14.05.2020 у справі 58/505,⁹⁴ як “виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, так і їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній, оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп’ютер, а також обидві ці дії, вчинені разом.” Таке тлумачення дозволяє потенційно враховувати технологічні особливості, зокрема й щодо процесів навчання ШІ, хоча специфічних судових справ щодо навчання ШІ в Україні поки що немає.

З метою врегулювання невизначеності навколо ШІ, до парламенту внесено проєкт нового Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) №14394 від 22.01.2026, який містить положення, що прямо передбачають можливість здійснювати глибинний аналіз тексту та даних (TDM), у тому числі для навчання систем ШІ, без згоди суб’єктів авторського або суміжного права за умови некомерційного використання і якщо таке використання прямо не заборонено правовласником, зокрема через умови використання цифрового контенту чи метадані. Аналогічні положення містяться і в запропонованій статті 631 щодо об’єктів суміжних прав. Ці положення є віддзеркаленням норм статей 3 і 4 DSM Directive,⁹⁵ які дозволяють TDM для наукових цілей та, умовно, для комерційного використання, але за умови відсутності заборони з боку правовласника. Законодавець демонструє прагнення до визначеності в регулюванні нових відносин, проте занепокоєння викликає подальша гармонізація національного законодавства з Європейським. По-перше, у Європейському Союзі відсутня усталена судова практика щодо застосування статей 3 і 4 DSM Directive до навчання ШІ. Зокрема, на момент написання цього тексту CJEU лише розглядає питання про тлумачення цих норм у контексті навчання ШІ, порушене Будапештським регіональним судом. По-друге, хоча український проєкт загалом наслідує європейську модель, його формулювання акцентує на навчанні ШІ як прикладі застосування TDM, тоді як DSM Directive сформульована технологічно нейтрально. У європейському праві винятки для TDM стосуються будь-якого глибинного аналізу цифрових текстів і даних незалежно від конкретної технології, що їх виконує. Такий підхід зумовлений стрімким розвитком технологій, за якого право об’єктивно не встигає за технічними інноваціями. Надмірна прив’язка правових норм до кон-

⁹³ Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society (n 41).

⁹⁴ Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 14.05.2020 у справі No 58/505. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89321305>

⁹⁵ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC (Text with EEA relevance.) Official Journal of the European Union. 2019

кретних технологічних рішень створює ризик їх неактуальності та зниження регуляторної ефективності. Саме з цієї причини у європейському праві перевага надається більш загальним, функціональним визначенням, здатним охоплювати як наявні, так і майбутні форми технологій.

III. Від витоків теорій інтелектуальної власності до викликів штучного інтелекту

Розуміння допустимості навчання ШІ на охоронюваних творах неможливе без звернення до фундаментальних теорій ІВ. Кожна країна під впливом культурних, політичних та соціальних подій вбачала необхідність в охороні об'єктів авторського права. Перед законодавцями та науковцями поставало запитання: в якому обсязі мають охоронятися авторські права та яким цінностям слугувати? Саме через призму даних теорій ІВ кожна юрисдикція визначає, що є визначальною цінністю в праві ІВ для законодавця (суспільне благо, чесна винагорода праці чи індивідуальний зв'язок автора з твором). Гарвардський професор William Fisher описує чотири теорії, які наразі домінують у осмисленні інтелектуальної власності: теорія утилітаризму (utilitarian theory), теорія праці (labour theory), теорія особистості (personhood theory) та теорія суспільного добробуту (welfare theory).⁹⁶ Професор Fisher стверджує, що сучасні теоретики, обґрунтовуючи необхідність охорони авторським правом, систематизують та осмислюють аргументи, які вони напрацювали з конституційних положень, судових рішень, преамбул до законів тощо.

Важливо зауважити, що теорії права ІВ перетинаються між собою, і законодавці країн США, ЄС та України застосовують постулати теорій залежно від фактичних обставин кожної справи. Помилково стверджувати, що лише одна теорія ІВ має застосовуватися та домінувати в правовому полі. Теорії ІВ надають практикам інструментарій обґрунтувати те чи інше рішення, щоб досягти справедливого балансу інтересів. Таким чином, теоретичні догми ІВ знаходять своє практичне застосування у судових рішеннях. Даний розділ обґрунтовує, який шлях має обрати Україна у прийнятті рішень стосовно навчання ШІ на матеріалах, захищених авторським правом, та інструментарій якої теорії ІВ найкраще адресує нові конфлікти інтересів між розробниками ШІ та авторами.

A. Домінування протилежних теорій інтелектуальної власності в США та ЄС

Правові системи США та Європейського Союзу ґрунтуються на різних філософських засадах щодо теорії інтелектуальної власності, що суттєво впливає на їхні регуляторні підходи. В основі американської системи лежить утилітарна концепція, зосереджена на досягненні суспільного добробуту. Цей підхід простежується в Конституції США (ст. I, § 8, п 8), яка надає Конгресу повноваження “сприяти розвитку науки і декоративно-прикладного мистецтва.” Відповідно, інтелектуальні права розглядаються як інструмент для максимізації загального соціального добробуту.⁹⁷ Законодавець прагне встановити оптимальний баланс між “стимулюючим ефектом

⁹⁶ Fisher W. W. *Theories of Intellectual Property*. Cambridge University Press. 2001. <https://cyber.harvard.edu/property00/iptheory.html> (дата звернення: 26.12.2025).

⁹⁷ Article I, Section 8, Clause 8. The US Constitution..

виключних прав (що спонукає до створення нових винаходів і творів) та їхньою зворотньою стороною – обмеженням широкого доступу суспільства до цих результатів.”⁹⁸ Відповідно, інтелектуальні права в США розглядаються як механізм стимулювання творчої діяльності задля досягнення максимального соціального блага, у той час як прихильники розширення авторського чи патентного захисту нерідко посилаються на загальне уявлення про справедливість: “Наше американське суспільство побудоване на принципі, що той, хто створює щось цінне, має право користуватися плодами своєї праці.” Верховний суд США також у справі *Mazer v. Stein*⁹⁹ використовує аналогічну аргументацію: “Дні самопожертви, присвячені творчій діяльності, заслуговують на винагороду, співрозмірну з наданими послугами.”¹⁰⁰ Такий підхід у США сприяє технологічному розвитку, знижуючи ризик бар’єрів, які можуть створювати надмірно сильні авторські права, проте водночас забезпечує відносно менший рівень правової захищеності та стимулів для самих творців.

У контексті навчання ІІІ це означає, що мають застосовуватися ширші винятки з охорони авторського права з метою сприяння розвитку інновацій та підвищення суспільного добробуту через доступ до нових технологій. Захищаючи навчання ІІІ як добросовісне використання, науковець Lee підкреслює, що суди США історично охороняли технологічні інновації за допомогою таких доктрин, як добросовісне використання (*fair use*) та безпечна гавань (*safe harbour*).¹⁰¹ У справі *Sony Corp. of America v. Universal City Studios*,¹⁰² Верховний суд США постановив, що некомерційний домашній запис матеріалів, які транслюються через загальнодоступні канали, є добросовісним використанням творів, захищених авторським правом, і не становить порушення. Більше того, відеоманітофон був “придатний для комерційно значущого добросовісного використання”, суд дійшов висновку, що виробник не може визнаватися винним лише на підставі самого факту, що відеоманітофон може використовуватися для порушення авторських прав. За аналогією, якщо ІІІ має суттєве добросовісне використання, то розробники ІІІ можуть уникнути відповідальності за порушення авторських прав, що відповідає суспільному інтересу та постулатам провідних теорій США.

У Європі домінуючою є теорія особистості (*personhood theory*), яка сформувалася під впливом філософських ідей Георга Гегеля та Іммануїла Канта. Філософи обґрунтовують, що автори мають глибокий зв’язок зі своїми творами, тому заслуговують на здійснення контролю над своїми творами через охорону моральних прав (*франц. moral droit*). Martin A. Roeder стверджує, що авторський твір є умовним продовженням особистості творця:

⁹⁸ Fisher W. W., *Theories of Intellectual Property*. Cambridge University Press. 2001 p.2. <https://cyber.harvard.edu/property00/iptheory.html> (дата звернення: 16.12.2025).

⁹⁹ *Mazer v Stein*. Supreme Court of the United States 347, 201. 1954.

¹⁰⁰ Fisher W. W. (n 96)

¹⁰¹ Edward Lee (n 8) p.131

¹⁰² *Sony Corp of America v Universal City Studios, Inc*, 464 US 417 1984 Supreme Court No. 81-1687.

Коли творець створює, він створює більше, ніж просто унікальний об'єкт із потенціалом для комерційного використання; він проектує у світ частину своєї особистості й піддає її впливу публічного вживання.¹⁰³

Jane C. Ginsburg пояснює, що зв'язок між авторством власного «я» та художніми і літературними творами сформувався ще в Італії XVI століття, про що свідчить праця Джорджо Вазарі «Життєписи художників», яка сприяла становленню авторських прав.¹⁰⁴ Відображення даної теорії можна знайти в рішеннях Суду Справедливості ЄС, який використовує романтизовану концепцію “особистого дотику” (personal touch). Наприклад, у рішенні *Painer*¹⁰⁵ С'ЄУ робить відсилку до теорії особистості на прикладі зв'язку, що виникає між фотографом та фотографією:

На етапі підготовки фотограф може обрати фон, позу об'єкта зйомки та освітлення. [...] Нарешті, обираючи знімок, фотограф може скористатися різними методами обробки — обравши той, який вважає за доцільний, або, за потреби, використати комп'ютерне програмне забезпечення. Здійснюючи ці різні вибори, автор портретної фотографії вкладає в твір свій «особистий дотик». [...] Така фотографія є інтелектуальним твором автора, який відображає його індивідуальність і є результатом його вільного та творчого вибору під час створення цієї фотографії.¹⁰⁶

Таким чином, законодавчі засади та судова практика ЄС завжди акцентували на важливості охорони індивідуальних інтересів авторів. У контексті навчання систем ШІ прихильники теорії особистості наполягають на тому, що використання творів без згоди автора порушує не тільки їх економічні, але й моральні права, підкреслюючи зв'язок між авторами та творами. Michelle Rademeyer та Niloufer Selvadurai обґрунтовують засади даної теорії, оскільки вона стає базисом для вимог авторів, що стосуються захисту моральних прав.¹⁰⁷ На практиці саме автори та творці контенту активно апелюють до аргументів, близьких до теорії особистості, як у США, так і в ЄС. Наприклад, в справі *Doe v. GitHub*¹⁰⁸ позивачі стверджували, що Microsoft, GitHub та OpenAI порушили умови open-source ліцензій та положення ДМСА¹⁰⁹ під час створення моделей ШІ Codex і Copilot. Зокрема, йшлося про те, що Copilot генерував фрагменти коду без відтворення ідентифікаційної інформації про авторство (назву твору, умови ліцензування, правовласника та інших даних, що містяться

¹⁰³ Roeder M. A. The Doctrine of Moral Right: A Study in the Law of Artists, Authors and Creators. 1940. 53 Harvard Law Review 554–557.

¹⁰⁴ Ginsburg J. C. Humanist Copyright. SSRN. 2025. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5170170> (дата звернення: 26.06.2025.)

¹⁰⁵ *Eva-Maria Painer v Standard VerlagsGmbH and Others* [2011] Judgment of the Court (Third Chamber) Case C. 145/10.

¹⁰⁶ Там само.

¹⁰⁷ Rademeyer M., Selvadurai N. Out from the shadows: developing effective copyright laws for AI training datasets and shadow libraries, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, Volume 21, Issue 1, January 2026, Pages 22–35, <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpaf072> p.25.

¹⁰⁸ *Doe v. GitHub, Inc.*, 22-cv-06823-JST N.D. Cal. May 11, 2023.

¹⁰⁹ Digital Millennium Copyright Act, Pub. L. No. 105–304, 112 Stat. 2860.1998.

у повідомленні про авторське право).¹¹⁰ Тобто творці фактично апелюють до логіки теорії особистості, що видалення інформації про авторство сприймається не лише як технічне порушення умов ліцензії, а й як посягання на зв'язок між твором і його творцем.

Таким чином, в основі різниці правового регулювання нових технологій з точки зору авторського права між ЄС і США лежать протилежні підходи основних теорій ІВ. США схиляється до забезпечення технологічного розвитку й інновацій через ширші винятки з авторського права (зокрема, доктрину fair use), тоді як ЄС приділяє більше уваги захисту особистих прав авторів. У результаті ці розбіжності впливають на регуляторну політику, зокрема щодо ІІІ, де США схильні забезпечувати ширший доступ до навчальних даних для підвищення загального соціального добробуту суспільства, тоді як ЄС фокусується на дотриманні авторських прав навіть у технологічному контексті.

В. Формування підходів до охорони авторського права в Україні

Близьким до європейського підходу є теоретичні засади ІВ, сформовані в Україні. Олена Кохановська¹¹¹ та Наталя Горбова¹¹² звертають увагу, що в сучасній Україні саме поняття інтелектуальна власність традиційно пов'язується з філософією просвітництва Франції та класичною німецькою філософією, що у свою чергу призвело до домінування теорії особистості. Науковці Іван Вашинець,¹¹³ Анна Штефан¹¹⁴ також вказують на зв'язок між твором та особою, що його створила, у контексті особистих немайнових прав, що є відголоском теорії особистості. Національні суди не оперують концепціями СЈЕУ особистого дотику (personal touch) чи зв'язку між твором та особою, проте у Постанові КЦС від 17.01.2024,¹¹⁵ Верховний Суд посилається на рішення СЈЕУ *Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening*,¹¹⁶ як на джерело права. Верховний Суд України звертає увагу сторін на збалансованість системи дозволів та заборон через яку автор має змогу отримувати співрозмірну винагороду за те, що він створив твір.¹¹⁷ Необхідно зауважити, що дані судові рішення тяжіють більше до теорії праці, в основі якої – принцип справедливої винагороди для авторів. Основні

¹¹⁰ Там само.

¹¹¹ Кохановська О. Основні теорії права інтелектуальної власності та їх вплив на розвиток сучасного законодавства в Україні. 2011 №5 Право України, с.52.

¹¹² Горбова Н. Теорії інтелектуальної власності: до постановки питання. Вісник Запорізького національного університету. № 1 (II), 2015 <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/1642> (дата звернення 12.01.2026).

¹¹³ Вашинець І. І. Цивільно-правова охорона авторських прав в умовах розвитку інформаційних технологій: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2006. 10.

¹¹⁴ Штефан А. С. (п 66) с.43.

¹¹⁵ Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 17.01.2024 в справі № 308/7570/18-ц (757/7570/18- ц) Єдиний державний реєстр судових рішень. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117473137> (дата звернення: 11.01.2026).

¹¹⁶ Case C-5/08, *Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening* (n 82).

¹¹⁷ Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 17.01.2024 в справі № 308/7570/18-ц (757/7570/18- ц) Єдиний державний реєстр судових рішень. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117473137> (дата звернення: 11.01.2026).

принципи теорії праці, сформульовані Джоном Локком у трактаті “Про державне правління”. Ідеї Джона Локка, викладені у Другому трактаті про правління, часто розглядаються як філософське підґрунтя теорії природних прав у сфері інтелектуальної власності. Згідно з Локком, право власності випливає з природного права людини на збереження життя, що включає право на “м’ясо, питво та інші речі, які природа надає для її існування.” Прихильники теорії природних прав стверджують, що, за логікою Локка, праця людини є підставою для обґрунтування привласнення не лише фізичної, а й інтелектуальної власності.¹¹⁸ Хоча національні науковці піддавали неодноразовій критиці прихильників теорії праці та пропріетарної теорії через епістемологічний розрив понять матеріальної та нематеріальної власності.¹¹⁹

Наразі Україна на шляху імплементації окремих положень актів права ЄС у сфері авторського права і суміжних прав, зокрема й Директиви 2019/790, у національне законодавство. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) розробив відповідні законодавчі пропозиції, які спрямовані на виконання рекомендацій Європейської Комісії (розпорядження КМУ від 28.03.2025 № 300-р)¹²⁰ та передбачають, зокрема, врегулювання використання контенту для глибинного аналізу тексту та даних (TDM) у наукових цілях без згоди правовласника. Як зазначає директорка УКРНОІВІ Олена Орлюк, формування збалансованого підходу до використання об’єктів авторського права в епоху ШІ вимагає виваженого та відповідального застосування авторського права з урахуванням інтересів авторів та правовласників.¹²¹ Таким чином, історично Україна тягнє до європейського підходу, де переважає теорія особистості над теорією суспільного добробуту, що впливає на нормативне формулювання права інтелектуальної власності.

С. Вплив догм інтелектуальної власності на майбутнє навчання ШІ

Ми вирішили проаналізувати можливі напрямки регулювання ШІ у контексті “залежності від шляху”. О. Hathaway пояснює залежність від обраного шляху (path dependence) як юридичну траєкторію, коли певний результат або рішення формуються у специфічний і систематичний спосіб під впливом історичного розвитку, що передував їм. Інакше кажучи, “те, що сталося раніше, впливатиме на можливі наслідки подій, які відбуватимуться пізніше”.¹²² З цієї причини залежність від шляху може призводити до результатів, які є непередбачуваними, небажаними, неефективними

¹¹⁸ Locke J. *Second Treatise of Government*. Dave Gowan and Chuck Greif tr, London 1680.

¹¹⁹ Харьковская цивилистическая школа: осуществление и защита права интеллектуальной собственности. / под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Право. 2018. с.58.

¹²⁰ Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.04.2025 № 300-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 11.01.2026)

¹²¹ AI та авторське право: міжнародний досвід для авторів. УКРНОІВІ (IP офіс) 30.12.2025. <https://nipo.gov.ua/ai-tdm-ta-ap-mizhnarodni-pidkhody/>. (дата звернення 26. 01.2026).

¹²² Hathaway O. A., Path Dependence in the Law: The Course and Pattern of Legal Change in a Common Law System. Social Science Research Network, 1 August 2000. 604. <https://papers.ssrn.com/abstract=239332>. (дата звернення: 20.12.2025).

або невідповідними сучасним умовам.¹²³ Яскравим прикладом залежності від шляху є клавіатура QWERTY, яка з технічної точки зору є менш практичною та вдалою ніж Dvorak, але вона стала домінуючою технологією того часу, тому витрати на впровадження нової технології були б не співрозмірними. У юридичному вимірі, за аналогією, домінуюча теорія прокладає шлях для подальшого практичного застосування, з якого зі впливом часу складно або навіть неможливо відійти.

Аналіз філософських засад теорії права інтелектуальної власності демонструє залежність від обраного шляху в ЄС та США, де домінуючі теорії сформулювали чіткий регуляторний підхід. ЄС та США завжди протиставляють один одному, як протилежні регуляторні підходи – зі сприятливим інноваційним режимом у США через домінацію теорії суспільного добробуту та жорсткою регуляцією в ЄС і перевагою теорії особистості, яка потенційно створює загрози для розвитку нових технологій, зокрема ІІІ. Обговорення регулювання ІІІ демонструє залежність від догм ІВ.

Anu Bradford критикує аргументацію, що Європейський Союз не має великих технологічних компаній, подібних до Apple, Microsoft, Google, саме через складний комплаєнс та численні нормативно-правові акти. Вона наголошує, що інші чинники – зокрема, міграційна політика, рівень інтеграції ринку та інституційні бар'єри – не менш істотно впливають на інноваційний розвиток. Більше того, у США дедалі більше змінюється громадська думка через усвідомлення ризиків, пов'язаних з діяльністю великих технологічних компаній, а політичне керівництво ставить під сумнів ефективність нерегульованої цифрової економіки, яка створює ризики з точки зору охорони фундаментальних прав та цінностей. Anu Bradford вважає що немає потреби створювати хибну дилему між регулюванням та інноваціями; цілком можливо поєднати обидва підходи. Безумовно, не всі нормативні акти у сфері технологій є однозначно позитивними, так само як і не всі технологічні рішення орієнтовані виключно на суспільне благо.¹²⁴ Проте, з огляду на спільність правових цінностей та територіальну близькість, Україна, на нашу думку, має логічно продовжити курс, запропонований європейськими науковцями та законодавцями, у напрямі збалансованого регулювання ІІІ та захисту інтересів авторів. Надто широке тлумачення винятків з авторського права або імплементація доктрини fair use у національне законодавство можуть поставити під загрозу гармонізацію з правом ЄС. Більше того, інтеграція України до правового поля ЄС є вигідною не лише для України, а й для самого Європейського Союзу з огляду на розширення цифрового ринку, інноваційний потенціал та розвинутий ІТ-сектор України. Як зазначають Luis Garicano, Bengt Holmström та Nicolas Petit, надмірно обережне регулювання стримує сміливі рішення, які лежать в основі інновацій, від ІІІ до генної інженерії. Науковці вважають, що для ЄС у цьому контексті Україна демонструє винятковий приклад:

Попри суттєво нижчий рівень економічного розвитку порівняно з державами-членами ЄС, країна змогла оперативнo, економнo й ефектнo запровадити інноваційні військові рішення, яких досі не має жодна країна Євросоюзу.

¹²³ Там само.

¹²⁴ Bradford A. The False Choice Between Digital Regulation and Innovation. (2024) 119 Northwestern University Law Review 377, p.451–452. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/nulr/vol119/iss2/3>. (дата звернення: 30.01.2026.)

Значною мірою це стало можливим завдяки довірі до ініціативності громадян і створенню умов для їхньої технічної креативності.¹²⁵

Таким чином, для національного законодавця важливо підтримувати баланс, який сприяє впровадженню інновацій. Постає питання, чи можуть існуючі теорії вирішити головне питання — щодо балансу інтересів розробників ШІ та правовласників контенту? Попри інноваційний характер нових технологій, їх розвиток не потребує запровадження нових теорій інтелектуальної власності. На нашу думку, існуючі теорії, теорія суспільного добробуту та теорія особистості, залишаються здатними врегульовувати конфлікт інтересів між розробниками ШІ та творцями контенту за умови їх комплементарного застосування на різних етапах розвитку ШІ. Зокрема, теорія суспільного добробуту має визначати регуляторний підхід на ранніх етапах, забезпечуючи можливість масштабування моделей ШІ, тоді як після їх впровадження теорія особистості може обґрунтовувати надання справедливої винагороди авторам, чиї творчі твори були використані для навчання ШІ. Наразі в більшості випадків навчальні бази даних для ШІ формуються без дозволу авторів і без виплати компенсації. Це означає, що компанії отримують комерційну вигоду, фактично використовуючи чужий контент без згоди творців, що сприймається авторами як несправедливість та підриває стимули для творчості.

Peukert звертає увагу, що розробники ШІ отримують найвищий операційний прибуток, коли роялті мінімізуються. Таким чином, винятки з охорони авторським правом або режими відмови від роялті забезпечують найкращий короткостроковий результат для компаній, оскільки підтримують великий обсяг навчальних даних і низькі платежі. Водночас такий регуляторний підхід пригнічує створення нових творів, що поступово знижує якість і корисність баз навчальних матеріалів ШІ.¹²⁶ Ця позиція підтверджується емпіричними дослідженнями, що розробники ШІ зіштовхнулися з так званим “голодом AI” через відсутність доступу до масиву даних та обмеження авторським правом, що створює проблеми для подальшого розвитку моделей ШІ.¹²⁷ Дослідження показують, що використання похідних або згенерованих ШІ даних (тобто “копій копій”) для подальшого навчання моделей значно знижує їхню ефективність і може призвести до деградації та колапсу ШІ.¹²⁸ Таким чином, демонструється пряма залежність ШІ від оригінального контенту. Можливе рішення пропонує Martin Senftleben, який, з огляду на існуючу залежність моделей ШІ від творчості ав-

¹²⁵ Garicano L., Holmström B. and Petit N. The Constitution of Innovation: A New European Renaissance. The Constitution of Innovation, 10 November 2025. <https://constitutionofinnovation.eu>. (дата звернення: 30.01.2026.)

¹²⁶ Peukert C. *The Economics of Copyright and AI: Empirical Evidence and Optimal Policy* (In-depth analysis requested by the Committee on Legal Affairs (JURI), European Parliament 2025. P.25 [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IUST_STU\(2025\)778859](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IUST_STU(2025)778859)

¹²⁷ Bordoloi S. K. The Great Data Famine: How AI Ate the Internet (And What's Next). Sify, 13 January 2025. <https://www.sify.com/ai-analytics/the-great-data-famine-how-ai-ate-the-internet-and-whats-next/> (дата звернення: 30.01. 2026.)

¹²⁸ Shumailov I. and others, AI Models Collapse When Trained on Recursively Generated Data. (2024) 631 Nature 755, p.755. <https://www.nature.com/articles/s41586-024-07566-y>. (дата звернення: 30.01.2026.)

торів, вважає вимоги авторів і правовласників щодо винагороди обґрунтованими.¹²⁹ Через це Senftleben пропонує змінити архітектуру винагороди, запровадивши оплату та підписання ліцензій не на етапі навчання ШІ, а моделі винагороди, засновані на результатах (output-based remuneration).¹³⁰ Науковець пропонує, щоб розробники систем генеративного ШІ сплачували справедливу винагороду за створення літературного та художнього контенту, який може виступати заміном людської творчості. Зібрані кошти спрямовуються до організації колективного управління для підтримки авторів.¹³¹ Ідея використання посередників для розподілу винагороди підтримується і в американській доктрині. Зокрема, Elizabeth A. Henderson, Daniel Gervais та Lutes Brent A. звертають увагу, що у багатьох креативних індустріях вже функціонують колективні та clearanse-центри, які виступають ліцензійними посередниками: автори реєструють твори, встановлюють стандартні ліцензійні ставки, а користувачі отримують доступ до каталогів і сплачують визначену винагороду, що зменшує транзакційні витрати та спрощує ліцензування контенту для навчання ШІ.¹³²

Такий підхід потенційно дозволяє досягти win-win рішення між теорією суспільного добробуту та теорією особистості, оскільки зацікавлені сторони отримують взаємовигідний результат: розробники ШІ можуть масштабувати моделі на етапі навчання ШІ, тоді як автори отримують винагороду на етапі їх комерційного використання з залученням колективних центрів чи неприбуткових організацій (clearance centers). Водночас на нашу думку, реалізація цієї моделі можлива лише за умови запобігання опортуністичній (недобросовісній) поведінці з боку розробників ШІ та забезпечення прозорості їхньої фінансової та операційної діяльності.

IV. Висновки

1. Технологічна архітектура ШІ має значення при аналізі спорів з авторського права. Аналіз навчання ШІ та його порівняння з можливостями навчання людини демонструє, що не будь-яке використання авторських творів є однозначним порушенням. Проте порівняння між людським навчанням і ШІ має здійснюватися критично з урахуванням особливостей обох процесів. ШІ здатен до масштабного запам'ятовування й точного відтворення охоронюваних творів у значно більших обсягах, ніж людина. Слід чітко розмежовувати типи взаємодії моделі ШІ з матеріалами, на яких навчається ШІ: "негативне навчання", "підсвідоме запам'ятовування"

¹²⁹ Senftleben M. (n 5) p. 10–13.

¹³⁰ Там само, с. 34.

¹³¹ Там само., сс. 14, 16.

¹³² See. Henderson E. A. Intellectual Property Liability for Businesses in the Age of AI: What New Liabilities Businesses Using AI Could Face and the Possible Methods of Self-Protection, 13 MICH. BUS. & ENTREPRENEURIAL L. REV. 62 2024. <https://repository.law.umich.edu/mbejr/vol13/iss1/4> p.94; Gervais D. Licensing of Copyright-Protected Material for AI Makes Business Sense, COPYRIGHT CLEARANCE CENTER (Dec. 4, 2023), <https://www.copyright.com/wp-content/uploads/2023/12/Gervais-Licensing-of-Copyright-Protected-Material-for-AI-Makes-Business-Sense.pdf> p.36; Lutes, Brent A. ed., Identifying the Economic Implications of Artificial Intelligence for Copyright Policy: Context and Direction for Economic Research, U.S. Copyright Office, 2025. P.37.

та “повне відтворення” об’єктів авторського права. Використання авторських творів у навчанні ШІ не можна автоматично вважати допустимим винятком з охорони авторського права чи доктрини добросовісного використання. Сучасна судова практика підтверджує здатність ШІ запам’ятовувати та відтворювати фрагменти творів у відповідь на прості запити на різному рівні, коли модель ШІ лише опосередковано опрацьовує дані для формування загальних закономірностей (так зване «негативне навчання») з мінімальними ризиками з точки зору авторського права або, навпаки, повне відтворення творів, що є *prima facie* порушенням авторського права.

2. Різні регуляторні підходи ЄС і США спираються на домінуючі теорії права ІВ. Проведений у статті аналіз домінуючих теорій інтелектуальної власності демонструє, що відмінності між підходами ЄС та США до регулювання авторського права і, відповідно, навчання ШІ не є випадковими, а зумовлені історично сформованими філософськими та конституційними засадничими уявленнями про призначення права інтелектуальної власності. У США традиційно переважають утилітарна теорія та теорія суспільного добробуту, які розглядають авторське право передусім як інструмент стимулювання інновацій і технологічного прогресу, що зумовлює ширше застосування доктрини *fair use*. Натомість у ЄС домінує теорія особистості, яка підкреслює особливий зв’язок між автором і твором та надає більший захист майновим і немайновим правам творців. Розуміння фундаментальних засад теорій ІВ дозволяє обрати збалансовану регуляторну стратегію нової технології ШІ.

3. Україна перебуває на етапі формування регуляторного підходу щодо навчання ШІ й має врахувати європейську модель. Історично українська правова традиція у сфері інтелектуальної власності була ближчою до континентальної Європи та ґрунтується на теорії особистості та теорії праці. Цей підхід визнає важливість зв’язку між автором і твором, і в свою чергу – моральних прав. У контексті гармонізації з правом ЄС, імплементація надто широких винятків на зразок *fair use* може створити конфлікт правових систем і завадити гармонізації національного законодавства з законодавством ЄС.

4. Існуючі теорії інтелектуальної власності залишаються релевантними для врегулювання ШІ. Немає необхідності розробляти нові теорії ІВ для врегулювання взаємодії між розробниками ШІ та авторами. Як показує аналіз, теорія суспільного добробуту та теорія особистості можуть бути застосовані послідовно та комплементарно. На *ранніх етапах* розвитку ШІ, особливо під час навчання ШІ, доцільно керуватись утилітарним підходом, який виправдовує доступ до великих обсягів даних для розвитку інновацій та досягнення загального прогресу. На *етapie комерційного використання* моделей – акцент слід змістити на захист прав авторів, чії твори були використані для навчання, через запровадження механізмів справедливої винагороди. Як пропонує Martin Senffleben, компромісом між свободою навчання ШІ і захистом прав авторів може стати перехід до *output-based remuneration*.

5. Між регулюванням та інноваціями не повинно бути протиставлення. Як переконливо доводить Anu Bradford, ефективне регулювання не є ворогом інновацій. Навпаки, законодавчі ініціативи можуть стимулювати інновації, встановлюючи чіткі межі відповідальності й захищаючи інтереси всіх зацікавлених стейкхолдерів. Україна, демонструючи високий інноваційний потенціал в умовах війни, має уні-

кальну можливість адаптувати європейські принципи так, щоб зберегти баланс між стимулюванням нових технологій і захистом інтересів авторів. Саме тому важливо обрати шлях зваженого регулювання, спираючись на усталені теорії інтелектуальної власності та правові підходи ЄС.

REFERENCES

- A-BA-BA-NA-LA-MA-NA Publishing House. (2025). Woman from a dream: Anthology of English gothic short stories. <https://store.ababahalamaha.com.ua/zhinka-zi-snu> [in Ukrainian]
- Abbamonte, G. B. (2024). The application of the copyright TDM exceptions and transparency requirements in the AI Act to the training of generative AI. *European Intellectual Property Review*, 46, 479–489. <https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.T2024082300022791259107858>
- Authors Guild v. Google, Inc. (2015). 804 F.3d 202 (2d Cir.). https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2016/05/Authors-Guild-v-Google-804_F.3d_202.pdf
- Bartz v. Anthropic PBC. (2025). No. C 24-05417 WHA (N.D. Cal.).
- Bordoloi, S. K. (2025, January 13). The great data famine: How AI ate the internet (and what's next). Sify. <https://www.sify.com/ai-analytics/the-great-data-famine-how-ai-ate-the-internet-and-whats-next/>
- Bradford, A. (2024). The false choice between digital regulation and innovation. *Northwestern University Law Review*, 119, 377–452. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/nulr/vol119/iss2/3>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). On approval of the action plan for implementing the recommendations of the European Commission presented in the Ukraine Progress Report within the 2024 EU Enlargement Package (Order No. 300-r). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
- Chander, A. (2014). How law made Silicon Valley. *Emory Law Journal*, 63, 639–694. <https://scholarlycommons.law.emory.edu/elj/vol63/iss3/3>
- Charlesworth, J. (2025). Generative AI's illusory case for fair use. *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law*, 27, 323–356. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4924997>
- Cooper, A. F., & Grimmelmann, J. (2025, September 1). The files are in the computer: On copyright, memorization, and generative AI. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2404.12590>
- Cooper, A. F., et al. (2025, September 17). Extracting memorized pieces of (copyrighted) books from open-weight language models. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2505.12546>
- Court of Justice of the European Union. (2009). Case C-5/08, Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening (Judgment of the Fourth Chamber, ECLI:EU:C:2009:465) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62008CJ0005>
- Court of Justice of the European Union. (2011). Case C-145/10, Eva-Maria Painer v. Standard VerlagsGmbH and Others (Judgment of the Third Chamber).
- Court of Justice of the European Union. (2025). Case C-250/25, summary of the request for a preliminary ruling pursuant to Article 98(1) of the Rules of Procedure (Budapest Könyvéki Törvényszék, Hungary).

- de la Durantaye, K. (2023, August 10). “Garbage in, garbage out” – Die Regulierung generativer KI durch Urheberrecht. SSRN. <https://papers.ssrn.com/abstract=4571908>
- Digital Millennium Copyright Act, Pub. L. No. 105–304, 112 Stat. 2860 (1998).
- Doe v. GitHub, Inc., No. 22-cv-06823-JST (N.D. Cal. May 11, 2023).
- Dornis, T. W. (2024, October 19). The training of generative AI is not text and data mining. SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4993782>
- Dusollier, S., et al. (2025). Copyright and generative AI: Opinion. JIPITEC. *Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law*. 16. <https://www.jipitec.eu/jipitec/article/view/424>
- European Commission. (2024). The Draghi report on EU competitiveness. https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en
- European Digital Rights (EDRi). (n.d.). Copyright: Challenges of the digital environment. https://www.edri.org/files/paper07_copyright.pdf
- European Parliament & Council of the European Union. (2000). Directive 2000/31/EC of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market. *Official Journal of the European Communities*. 2000. L 178. P. 1–16. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0031>
- European Parliament & Council of the European Union. (2001). *Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society*. Official Journal of the European Communities, L 167, 10–19. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32001L0029>
- European Parliament & Council of the European Union. (2019). Directive (EU) 2019/790 of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC (Text with EEA relevance). *Official Journal of the European Union*.
- European Parliament & Council of the European Union. (2024). *Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act)*. Official Journal of the European Union, L. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>
- Evans, G. (2025, March 28). Hayao Miyazaki’s AI criticism resurfaces amid Studio Ghibli trend. *The Independent*. <https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/news/hayao-miyazaki-studio-ghibli-ai-trend-b2723358.html>
- Fisher, F. Inc. v. Dillingham. (1924). *Fred Fisher, Inc. v. Dillingham*, 298 F. 145 (S.D.N.Y.). <https://case-law.vlex.com/vid/fred-fisher-inc-v-894155988>
- Fisher, W. W. (2001). *Theories of intellectual property*. Cambridge University Press. <https://cyber.harvard.edu/property00/iptheory.html>
- Fisher, W. W. (2004). *Promises to keep: Technology, law, and the future of entertainment*. Stanford University Press.
- Garicano, L., Holmström, B., & Petit, N. (2025, November 10). The constitution of innovation: A new European renaissance. *The Constitution of Innovation*. <https://constitutionofinnovation.eu>

- Gervais, D. (2023, December 4). *Licensing of copyright-protected material for AI makes business sense*. Copyright Clearance Center. <https://www.copyright.com/wp-content/uploads/2023/12/Gervais-Licensing-of-Copyright-Protected-Material-for-AI-Makes-Business-Sense.pdf>
- Getty Images (US), Inc., et al. v. Stability AI Ltd. (2025). Getty Images (US), Inc. and others v. Stability AI Ltd. [2025] EWHC (Ch).
- Ginsburg, J. C. (2025). AI inputs, fair use and the US Copyright Office report. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 20, 521–529. <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpaf046>
- Ginsburg, J. C. (2025, March 7). Humanist copyright. SSRN. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5170170>
- Glotov, S. (2025) Copyright v. artificial Intelligence: Machine learning is not a Copyright use of a Work. C. P. Journal, 1 (4). <https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-4-1-72-89> [in Ukrainian].
- Gour, H. (2025, September 27). Bartz v. Anthropic: All you need to know about the largest copyright settlement in history. The Leaflet. <https://theleaflet.in/digital-rights/law-and-technology/bartz-v-anthropic-all-you-need-to-know-about-the-largest-copyright-settlement-in-history>
- Harvard Law Review. (2025, February 11). Recovering personality in copyright's originality inquiry. <https://harvardlawreview.org/?p=17018>
- Hathaway, O. A. (2000, August 1). Path dependence in the law: The course and pattern of legal change in a common law system. SSRN. <https://papers.ssrn.com/abstract=239332>
- Henderson, E. A. (2024). Intellectual property liability for businesses in the age of AI: What new liabilities businesses using AI could face and the possible methods of self-protection. *Michigan Business & Entrepreneurial Law Review*, 13(1), 62–94. <https://repository.law.umich.edu/mbelr/vol13/iss1/4>
- High Commercial Court of Ukraine. (2020, May 14). Judgment in case No. 58/505. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89321305> [in Ukrainian]
- Horbova, N. (2015). Theories of intellectual property: Toward problem formulation (Working paper). Zaporizhzhia National University. <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/1642> [in Ukrainian]
- Kadrey v. Meta Platforms, Inc., No. 23-cv-03417-VC (N.D. Cal. 2025).
- Kokhanovska, O. (2011). Main theories of intellectual property law and their influence on the development of modern legislation in *Law Ukraine*, 5, 52–59. [in Ukrainian]
- Landgericht Hamburg (Hamburg District Court). (2024). LAION v. Robert Kneschke, Case No. 310 O.22723.
- Landgericht München I (Munich Regional Court). (2025, November 11). GEMA v. OpenAI.
- Lee, E. (2025, February 1). Fair use and the origin of AI training. SSRN. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5253011>
- Lemley, Mark A., & Casey, B. (2020). Fair learning. SSRN. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3528447>
- Lessig, L. (1999). The law of the horse: What cyberlaw might teach. *Harvard Law Review*, 113, 501–549. <https://doi.org/10.2307/1342331>
- Locke, J. (1689/1980). Second treatise of government (D. Gowan & C. Greif, Trans.). Hackett Publishing Company.

- Los Angeles Times. (2023, May 11). Column: Your boss wants AI to replace you. The writers' strike shows how to fight back. <https://www.latimes.com/business/technology/story/2023-05-11/column-the-writers-strike-is-only-the-beginning-a-rebellion-against-ai-is-underway>
- Lutes, B. A. (Ed.). (2025). *Identifying the economic implications of artificial intelligence for copyright policy: Context and direction for economic research*. U.S. Copyright Office.
- Metz, R. (2024, January 8). OpenAI accuses New York Times of “not telling the full story” about copyright while admitting “rare bug” spits out exact quotes. *Fortune*. <https://fortune.com/2024/01/08/openai-blog-post-new-york-times-lawsuit-not-full-story-copyright/>
- Mezei, P. (2025, August 5). Memorization and generative AI – A persistent issue with copyright consequences? SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5404367>
- National Intellectual Property Office of Ukraine. (2025, December 30). AI and copyright: International experience for authors. <https://nipo.gov.ua/ai-tdm-ta-ap-mizhnarodni-pidkhody/> [in Ukrainian]
- Nematzadeh, A., Ruder, S., & Yogatama, D. (2020). Memory in human and artificial language processing systems. In *Proceedings of the Bridging AI and Cognitive Science Workshop at ICLR 2020*. https://baicsworkshop.github.io/pdf/BAICS_22.pdf
- On Copyright and Related Rights. (2022, December 1). Law of Ukraine No. 2811-IX (as amended by Law No. 4585-IX of August 21, 2025; current version as of December 12, 2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> [in Ukrainian]
- Peukert, A. (2025). Regulating IP exclusion/inclusion on a global scale: The example of copyright vs. AI training. SSRN. <https://papers.ssrn.com/abstract=4905400>
- Peukert, C. (2025, December 3). *The economics of copyright and AI: Empirical evidence and optimal policy*. (In-depth analysis requested by the Committee on Legal Affairs (JURI) European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IUST_STU\(2025\)778859](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IUST_STU(2025)778859)
- Quintais, J. P. (2025). Copyright, the AI Act and extraterritoriality (Policy brief). *The Lisbon Council*. https://lisboncouncil.net/wp-content/uploads/2025/06/The-Lisbon-Council-Copyright-the-AI-Act-and-Extraterritoriality_Joao-Pedro-Quintais_June-2025_final.pdf
- Rademeyer, M., & Selvadurai, N. (2026). Out from the shadows: Developing effective copyright laws for AI training datasets and shadow libraries. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 21(1), 22–35. <https://doi.org/10.1093/jiplp/jpaf072>
- Roeder, M. A. (1940). The doctrine of moral right: A study in the law of artists, authors and creators. *Harvard Law Review*, 53, 554–587.
- Rosati, E. (2025). Copyright Exceptions and Fair Use Defences for AI Training Done for “Research” and “Learning,” or the Inescapable Licensing Horizon. *European Journal of Risk Regulation*, 1–22. DOI: <https://doi.org/10.1017/err.2025.10035>
- Rosati, E. (2025, September 16). The future of the movie industry in the wake of generative AI: A perspective under EU and UK copyright law. SSRN. <https://papers.ssrn.com/abstract=5493786>
- Senftleben, M. (2022). Compliance of national TDM rules with international copyright law – An overrated nonissue? SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4134651

- Senftleben, M. (2025). Removing copyright obstacles to AI training while ensuring author remuneration. *Chicago-Kent Law Review*, 100, 1–42. <https://scholarship.kentlaw.iit.edu/cklawreview/vol100/iss1/5/>
- Shevchenko, A. I. (2023). *Strategy for the development of artificial intelligence in Ukraine*. IPSHI. https://doi.org/10.15407/development_strategy_2023 [in Ukrainian]
- Shtefan, A. S. (2017). *Copyright and related rights: Features of legal protection, exercise, and enforcement*. Interservis. [in Ukrainian]
- Shumailov, I., et al. (2024). AI models collapse when trained on recursively generated data. *Nature*, 631, 755–758. <https://www.nature.com/articles/s41586-024-07566-y>
- Söbbing, T., & Schwarz, A. (2025). *Einführung in das Recht der künstlichen Intelligenz*. Disserta. [in German]
- Spasybo-Fateyeva, I. V. (Ed.). (2018). *Kharkiv civil law school: Exercise and protection of intellectual property rights*. Pravo. [in Russian]
- Supreme Court of the United States. (1954). *Mazer v. Stein*, 347 U.S. 201.
- Supreme Court of the United States. (1984). *Sony Corp. of America v. Universal City Studios, Inc.*, 464 U.S. 417 (No. 81–1687).
- Supreme Court of the United States. (1985). *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enterprises*, 471 U.S. 539 (No. 83–1632). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/471/539>
- Supreme Court of the United States. (2021). *Google LLC v. Oracle America Inc.*, 593 U.S. 1 (No. 18–956).
- Supreme Court of Ukraine, Civil Cassation Court. (2024, January 17). Judgment in case No. 308/7570/18-st. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117473137> [in Ukrainian]
- Tarasiuk, A. (2024). Legal grounds for the use of copyright works in machine learning. *Theory and practice of intellectual property*, 2, 73–82. <https://doi.org/10.33731/22024.305506> [in Ukrainian]
- The Village Ukraine. (2025, January 29). “A-ba-ba-ha-la-ma-ha” made a cover using AI. Then came discussions, accusations, and promo codes. <https://www.village.com.ua/village/culture/culture-situation/359337-laquo-em-a-ba-ba-ga-la-ma-ga-em-raquo-zrobyla-obkladynku-za-dopomogyu-shi-dali-buli-diskusiyi-zvinuvachennya-ta-promokodi> [in Ukrainian]
- The Walt Disney Company. (2025, December 11). The Walt Disney Company and OpenAI reach agreement to bring Disney characters to Sora. <https://thewaltdisneycompany.com/disney-openai-sora-agreement/>
- Thomson Reuters Enterprise Centre GmbH v. Ross Intelligence Inc., No. 1:20-cv-613-SB (D. Del. 2025). <https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/delaware/dedce/1:2020cv00613/72109/804/>
- Tong, A., et al. (2024, February 22). Exclusive: Reddit in AI content licensing deal with Google. Reuters. <https://www.reuters.com/technology/reddit-ai-content-licensing-deal-with-google-sources-say-2024-02-22/>
- Tribunal de grande instance de Paris. (2008, August 6). *Métropole Télévision v. Wizzgo*, Case No. 08/56275. [in French]
- Tribunal de grande instance de Paris. (2008, November 10). *NT1 v. Wizzgo*, Case No. 08/58864. [in French]

- Tribunal de grande instance de Paris. (2008, November 6). *France 2 v. Wizzgo*, Case No. 08/58349. [in French]
- Tribunal de grande instance de Paris. (2008, November 6). *TF1 v. Wizzgo*, Case No. 08/58348. [in French]
- United States Constitution. (1787). Article I, Section 8, Clause 8.
- United States Court of Appeals for the Ninth Circuit. (1992). *Sega Enterprises Ltd. v. Accolade, Inc.*, 977 F.2d 1510. <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/977/1510/305345/>
- United States Court of Appeals for the Ninth Circuit. (2000). *Three Boys Music Corp. v. Bolton*, №55150, 212 F.3d 477.
- United States Court of Appeals for the Ninth Circuit. (2007). *Perfect 10, Inc. v. Amazon.com, Inc.*, 508 F.3d 1146. <https://cdn.ca9.uscourts.gov/datastore/opinions/2007/12/03/0655405.pdf>
- United States District Court for the District of Delaware. (2025). *Thomson Reuters Enterprise Centre GMBH v. Ross Intelligence Inc*, No. 1:20-cv-613-SB.
- United States District Court for the District of Massachusetts. (2024). *UMG Recordings, Inc. v. Suno, Inc.*, No. 1:24-cv-11611.
- Valamontes, A. *Quantifying the financial and legal impact of unauthorized ai training on independent music creators* (2025). Report No 1. DOI: 10.13140/RG.2.2.14239.27044
- Vashchynets, I. I. (2006). Civil-law protection of copyright in the context of information technology development [PhD thesis, V. M. Koretsky Institute of state and law NAS of Ukraine]. [in Ukrainian]
- Yarova, M. (2025, January 23). Uanet is outraged over the “A-ba-ba-ha-la-ma-ha” book cover created by AI. Scroll Media. <https://scroll.media/2025/01/23/skandal-ai-a-ba-ba-ga-la-ma-ga/> [in Ukrainian]
- Young, S. (2025). DeepSeek, ChatGPT, and the global fight for technological supremacy. *Harvard Law School*. <https://hls.harvard.edu/today/deepseek-chatgpt-and-the-global-fight-for-technological-supremacy/>

Alena Yarmak,
PhD researcher, European University Institute, Florence, Italy
Maksym Popov
Partner, Mentors Law Firm, Kyiv, Ukraine

Yarmak Alona. Popov Maksym. Artificial Intelligence Training and Copyright Law: Where to Draw the Line

Abstract

This article explores the issue of training artificial intelligence (AI) in the context of copyright law and compares it to human learning. The authors emphasize that such comparisons must be approached critically, considering the specific nature of both processes. Not every use of copyrighted works in AI training constitutes an infringement; however, AI's capacity for large-scale memorization and reproduction of protected works necessitates a clear distinction between permissible and impermissible uses. The article proposes a classification of such uses into “negative

learning,” “subconscious memorization,” and “verbatim reproduction,” highlighting the legal significance of each category. Special attention is paid to the comparative analysis of regulatory approaches in the United States and the European Union, grounded in dominant theories of intellectual property: the utilitarian and welfare theories in the U.S. versus the personhood theory in the EU. This analysis helps explain the divergence in AI regulation across legal systems. Given Ukraine’s legal tradition rooted in the continental model, the country is encouraged to continue aligning its regulatory path with EU law. The authors argue that there is no need to develop new intellectual property theories to address the challenges posed by AI. Instead, existing frameworks remain effective if applied complementarily: welfare theory should guide early-stage model development, while personhood theory should inform fair compensation mechanisms for creators whose works are used during training. The article also supports the adoption of an output-based remuneration model as a viable solution to balance the interests of authors and AI developers.

Keywords: *artificial intelligence, copyright, AI training, fair use, intellectual property law, theories of intellectual property.*

ЛІЦЕНЗІЯ CC BY-NC-ND 4.0

дата першого надходження статті до видання 01.02.2026

дата прийняття статті до друку після рецензування 07.03.2026

дата публікації (оприлюднення) 23.03.2026